

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยองค์การชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

(The Study of the Development of the Child Center of the Community

Organization, Tabon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai

Province, by Using Local Wisdom)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดการ และคณะ

โครงการวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(สกว.)

10 ธันวาคม 2547

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จลงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้ทุนอุดหนุนงานวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณดร.สมคิด แก้วทิพย์ ดร.สิทธิ์ สโรบล ผศ.ดร.อวรรณ โอภาสพัฒนกิจ ดร.มหาบุญช่วย สิริโนโรและผศ.สมพงษ์ บุญเลิศ ที่ช่วยให้คำแนะนำในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณชุมชนทำบุญเรื่อง ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ปราชญ์ชาวบ้านและนักวิจัยในพื้นที่ที่เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมตลอดการวิจัย โดยให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาศรีมวัช หนูเรียนกฐ.43.ค4.PS1 กฐ.43.ค4.PS2 ทุกคนที่สนใจและตั้งใจร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ตามกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่กล่าวนามมา ณ โอกาสนี้อีกครั้ง

คณะผู้วิจัย

ชื่อโครงการวิจัย : โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
 โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
 The Study of the Development of the Child Center of the Community
 Organization, Tabon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai
 Province, by Using Local Wisdom.

ชื่อผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดการ หัวหน้าโครงการ
 นางกณต์ฤทัย นาห้วยทราย
 นายอินทัน พันธุ์รักษา
 นายสมบุญ รอบรู้

ทุนอุดหนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ระยะเวลาทำการวิจัย : 1 ปี 6 เดือน ตั้งแต่พฤศจิกายน 2545 – 30 เมษายน 2547

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (2) ศึกษา รูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน และ (3) ศึกษา ผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ ในการบริหารจัดการกิจกรรมสำหรับเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพที่แท้จริงของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขั้นที่ 2 สะท้อนข้อมูลสู่ชุมชน ขั้นที่ 3 สร้างความเข้าใจและร่วมเรียนรู้ ขั้นที่ 4 ร่วมวางแผน ขั้นที่ 5 ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการประจำศูนย์ ขั้นที่ 6 ศึกษาหา รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขั้นที่ 7 ร่วมปฏิบัติการพัฒนา และขั้นที่ 8 ร่วมประเมินผล

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ทำได้โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำวญเรื่องบริหารจัดการเป็นรูปคณะกรรมการ มีการดำเนินการคัดเลือกจากประชาชนหมู่บ้าน แล้วมีการจัดโครงสร้างในการบริหารงานออกเป็นฝ่าย ได้แก่ งานธุรการ งานประชาสัมพันธ์ งานบุคลากร งานวิชาการ งานชุมชนสัมพันธ์ งานการเงินและพัสดุ เป็นต้น แต่ละฝ่ายมีกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบ ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ได้แก่ ภูมิปัญญาแบบการเลี้ยงดูเด็ก ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว นิทานพื้นบ้านและ ของเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก อาหารและสมุนไพรสำหรับใช้ในการเลี้ยงดูเด็ก คติและความเชื่อ ด้านการเลี้ยงดูเด็ก การละเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก เพลงกล่อมเด็กและลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็ก

ผลที่ได้รับจากการนำหลักสูตรที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คือได้กิจกรรมพัฒนาเด็กที่บูรณาการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนเกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกที่ดีในท้องถิ่นของตนเอง

เงื่อนไขที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือผู้นำชุมชน พลังของชุมชน ทุนในชุมชนและกระแสการถ่ายโอนการศึกษา

เงื่อนไขที่ทำให้เกิดอุปสรรค คือความเข้าใจของชาวบ้าน ความขัดแย้งด้านวิถีคิดระหว่างผู้นำชุมชนกับผู้บริหารโรงเรียน ความชัดเจนด้านนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา

การวิจัยนี้มีข้อเสนอ คือการบูรณะการศึกษาเพื่อท้องถิ่นจะต้องมีการวางแผนร่วมทุนฝ่ายที่เกี่ยวข้องและทุกขั้นตอน ก่อนลงศึกษาชุมชนต้องมีการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาการสะท้อนข้อมูลในทุกด้านแก่ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง และการจัดการศึกษาโดยใช้วิจัยและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน เป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

โจทย์วิจัยต่อเนื่อง คือการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่องการบริหารจัดการที่ดีด้านการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการวิจัยและพัฒนาแบบการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Research Tittle : The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization, Tabon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom.

Researchers :

Asst.Prof. Yiamluck	Udakaan
Mrs. KunRuthai	Nahuaysai
Mr. Intun	Punraksa
Mr. Somboon	Raubroo

Research Fund : The Thailand Research Fund Regional Office

Duration : November 2002 - April 2004

Abstract

This research has 3 objectives : 1) to study the development of model of child center by local community organization by using local wisdom at Tambon Baan Waen, Hang Dong District, Chiang Mai Province, 2) to study the operation and management of the child center by local community organization and 3) to study the result of local community usage applying to manage all children's activities at the child center. The approach of action research will be applied to the study.

The study revealed that the development of child center by local community organization at Tambon Baan Waen, Hang Dong District, Chiang Mai Province has 8 step as follow : step 1) studying real condition of the child center. Step 2) informing the result to the community. Step 3) Understanding the result and learning together. Step 4) Planning together, step 5) forming the board of the child center. Step 6) Searching the model of management of the child center. Step 7) developing the child center. And step 8) evaluating the model of management of the child center. The process of the development is to develop Tao Boonreung Chiang Center by forming the board of the child center. The members in the community select the board. The structure of administration can be divided into general affair, public relation, personal affair, academic affair,

community relation affair, public finance and supplies, for example. Each affair has its own board.

The local wisdoms used in the child center are the local ways of raising children, the local way of family association, folk tales and folk toys of children, local food and hubs for raising children, local mottoes and beliefs for raising children, folk plays, nursery rhymes and environmental setting for developing children.

The results of using local wisdoms are gaining activities to develop children by using local wisdoms and the community realize conscientiously to enhance their local.

The factors which lead to achievement are the leader of the community, the power of the community, the budget in the community and the travelers of leno ledge. The factors which lead to obstructions are people's realization, the contradictions of the leader's idea and the school principle's idea and the obscurity of the policy of the government about educational transference.

The suggestions of the research are 1) it must be planned to renovate education for local community. 2) before study community, students must be trained prepared. 3) it is very important and necessary to inform cuing information to the community. 4) managing education by using research and using local resources in community is an approach of managing tertian education.

There are further studies recommended : 1) cooperative action researches and cooperative action developments in good management of local educational management. And 2) researches and developments of preparative models in local education transference.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
สารบัญรูปภาพ	ซ
บทที่	
1 บทนำ	1
2 เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	16
3 วิธีดำเนินการวิจัย	58
4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	183
5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	232
บรรณานุกรม	239
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก - 1	243
ก - 2	348
ก - 3	273
ก - 4	326
ก - 5	330
ก - 6	333
ก - 7	353
ก - 8	369
ก - 9	370
ก - 10	412

สารบัญแผนภูมิ

ตารางที่		หน้า
แผนภูมิ 2.1	ขอบข่ายการบริหารงานทั่วไปในศูนย์เด็กปฐมวัย	46
แผนภูมิ 2.2	กระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่อเด็ก	56
แผนภูมิ 2.3	กระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่อเด็ก เพื่อชุมชน	57
แผนภูมิ 3.1	แสดงลำดับขั้นการจัดกิจกรรมบูรณาการกระบวนการ จัดการศึกษากับงานวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในรายวิชา จิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	59

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพที่ 3.2 – 3.3	ชาวบ้านร่วมกันรื้อถอนอาคารหอประชุมเดิมของโรงเรียนท้าวบุญเรือง	66
รูปภาพที่ 3.4	คณะกรรมการร่วมกันปรับปรุงยกพื้น เพื่อเป็นที่นอนสำหรับเด็ก	67
รูปภาพที่ 3.5	คณะกรรมการร่วมกันเขียนป้ายประชาสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	67
รูปภาพที่ 3.6	พระสงฆ์เจิมป้ายเปิดศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง วันที่ 4 พฤศจิกายน 2547	68
รูปภาพที่ 3.7	กลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านร่วมทำบุญวันเปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำหมู่บ้าน	68
รูปภาพที่ 3.8	คณะกรรมการศูนย์ฯ ประชุมร่วมกับอบต.บ้านแหวน เพื่อวางแผนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็ก	69
รูปภาพที่ 3.9	ประธานคณะกรรมการศูนย์ฯ ประชุมผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจ	69
รูปภาพที่ 3.10	วิทยากรจากชุมชนร่วมบรรยายชั้นเรียน “ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในชุมชนท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่”	81

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพที่ 3.11	วิทยาการกระบวนการฝึกทักษะการศึกษาชุมชน โดยใช้เทคนิค F.S.C.	83
รูปภาพที่ 3.12	กิจกรรมสำรวจความเปลี่ยนแปลงของประเทศ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	84
รูปภาพที่ 3.13	กิจกรรมขั้นสำรวจตนเอง	84
รูปภาพที่ 3.14	แผนที่ความคิด (Mind Mapping)	85
รูปภาพที่ 3.15	กิจกรรมศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนท้าวบุญเรือง	92
รูปภาพที่ 3.16	นักศึกษาสัมผัสชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ ศึกษาภูมิปัญญาชุมชน ด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับการอบรม เลี้ยงดูเด็ก	93
รูปภาพที่ 3.17	นักศึกษา ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพิธีกรรม ด้านความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็ก	93
รูปภาพที่ 3.18	นักศึกษานำเสนอข้อมูลจากการศึกษาชุมชน	100
รูปภาพที่ 3.19	ร่วมกิจกรรมและให้ข้อเสนอแนะเพื่อนในการนำเสนอ ข้อมูล	100

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพที่ 3.20	กรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก ร่วมสรุปข้อมูลจากการนำเสนอ และปรึกษาการจัดกิจกรรม	101
รูปภาพที่ 3.21	นายอำเภอหางดงเป็นประธานเปิดงานนิทรรศการ	105
รูปภาพที่ 3.22	ประธานและแขกผู้มีเกียรติ เยี่ยมชมนิทรรศการ การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นท้าวบุญเรือง กับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	105
รูปภาพที่ 3.23	ฐานนิทรรศการ “คติชาวบ้าน ความเชื่อและพิธีกรรม เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กบ้านท้าวบุญเรือง”	106
รูปภาพที่ 3.24	ฐานนิทรรศการการเล่นพื้นเมืองกับตรวจการเรียนรู้เด็ก บ้านท้าวบุญเรือง	106
รูปภาพที่ 3.25	ผศ.สมพงษ์ บุญเลิศ ตัวแทน สกว.ภาค มอบเกียรติบัตร ผู้นำชุมชนและพี่เลี้ยงประจำกลุ่มที่ร่วมงานวิจัย	107
รูปภาพที่ 3.26 – 3.27	คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง ร่วมประชุม วางแผนการพัฒนาหลักสูตรและการศึกษาดูงาน	136
รูปภาพที่ 3.28	รูปประกอบการทำกิจกรรม “เวทีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา”	115

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพที่ 3.29 – 3.30	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	124
รูปภาพที่ 3.31	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	131
รูปภาพที่ 3.32	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	132
รูปภาพที่ 3.33	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	132
รูปภาพที่ 3.34	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	133
รูปภาพที่ 3.35	เด็กนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กทำบุญเรื่อง	162
รูปภาพที่ 3.36	เด็กนอนหลับพักผ่อน	164
รูปภาพที่ 3.37	เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ประจำวัน	164
รูปภาพที่ 3.38 – 3.39	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายสำหรับเด็กอนุบาล 1”	165

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพที่ 3.40 – 3.41	รูปประกอบการทำกิจกรรม “กลางแจ้งสนุกด้วยของเล่นพื้นเมือง”	166
รูปภาพที่ 3.42	รูปประกอบการทำกิจกรรม “กลางแจ้งสนุกด้วยของเล่นพื้นเมือง”	167
รูปภาพที่ 3.43	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การรับประทานอาหารว่างของเด็กชั้นเตรียมอนุบาล”	167
รูปภาพที่ 3.44	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายสำหรับเด็กอนุบาล 1”	168
รูปภาพที่ 3.45	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายสำหรับเด็กอนุบาล 1”	168
รูปภาพที่ 3.46	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายสำหรับเด็กอนุบาล 1”	169
รูปภาพที่ 3.47	รูปประกอบการทำกิจกรรม “กิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่让孩子เรียนรู้จากประสบการณ์จริง (อนุบาล 1)”	169

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพที่ 3.48	รูปประกอบการทำกิจกรรม “เด็กเตรียมอนุบาลเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน”	170
รูปภาพที่ 3.49	รูปประกอบการทำกิจกรรม “เด็กเตรียมอนุบาลได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง”	170
รูปภาพที่ 3.50	รูปประกอบการทำกิจกรรม “เด็กเตรียมอนุบาลได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง”	171
รูปภาพที่ 3.51	รูปประกอบการทำกิจกรรม “ครูประจำชั้นกับเด็กเตรียมอนุบาลในศูนย์”	171
รูปภาพที่ 3.52	รูปประกอบการทำกิจกรรม “ครูประจำชั้นกับเด็กอนุบาล 1 ในศูนย์”	172

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านขึ้นในการบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการบ้านเมืองของตนเอง ทั้งทางตรง และทางอ้อม ดังที่ระบุไว้ในมาตราที่ 76 ความว่า “...รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ...” ซึ่งย่อมาหมายความว่า ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีชีวิต และจุดมุ่งหมายในการกำหนดทิศทางของชุมชน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสมบัติของชาติ รวมทั้งสามารถ ดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้านร่วมกับรัฐบาล เพื่อให้ การดำเนินการเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ข้างต้น รัฐบาลจึงได้กำหนดเป็นนโยบาย เรื่องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยประเทศนั้นพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยมาตรา 35 ซึ่งกำหนดให้ คณะกรรมการจัดทำแผนกระจายอำนาจ มาตรา 30 และแผนปฏิบัติการตามมาตรา 32 ซึ่งแผนการ กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ตามมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติ ดังกล่าวข้างต้น คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบและได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศ ทั่วไป 118 ตอนพิเศษ 43 วันที่ 18 มกราคม 2544 ซึ่งการกระจายอำนาจนั้น ในครั้งนี้มีการกิจและ ขั้นตอนการถ่ายโอนหลายด้าน หลายขั้นตอน การกิจแรกที่เกิดการขับเคลื่อนและดำเนินการก่อน เป็นอันดับต้น ๆ คือ การกิจการถ่ายโอนด้านการศึกษา ซึ่งภารกิจของการจัดการศึกษาเดิม หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมทั้งปวงในด้านนี้ คือกระทรวงศึกษาธิการ แต่หลังจากรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ประกาศใช้แล้วมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการจัดการศึกษาครั้งใหญ่เช่นกัน กล่าวคือสาระสำคัญที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาและการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ขึ้น และในพระราชบัญญัติฉบับนี้ มาตราที่ 41 ได้ระบุสอดคล้องกับมาตราที่ 289 ในรัฐธรรมนูญ ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการในท้องถิ่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐตามมาตรา 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมการบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย

จากข้อความที่ระบุชัดเจนและสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้ง 2 พระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้เกิดขับเคลื่อนการถ่ายโอนการจัดการศึกษาขึ้น ซึ่งหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้มีอยู่ 3 หน่วยงาน คือ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้ถ่ายโอนการจัดการศึกษากระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง ในขณะที่เป็นผู้รับการถ่ายโอนและสำนักงานประมาณ เป็นหน่วยงานจัดสรรงบประมาณ ต่างก็ได้มีการทบทวนและเตรียมความพร้อม สร้างความเข้าใจระหว่าง 3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 (อ้างจาก หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท.0312.3/ว.26683 ลงวันที่ 20 กันยายน 2543 เรื่องซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รายละเอียดภาคผนวก ก) จนกระทั่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มีหนังสือแจ้งหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัด (ขณะนั้น) ให้ถ่ายโอนการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ปี ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานประมาณได้จัดสรรงบประมาณให้ส่วนของกิจกรรมการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อ้างจาก หนังสือสำนักงานประมาณ ที่ นร.0410/02802 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2543 และที่ นร.0409/ว2 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2543 รายละเอียด ภาคผนวก ก)

ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเกิดการตื่นตัวและพยายามเตรียมความพร้อมในการรับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการถ่ายโอนการศึกษาระดับปฐมวัย

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การนำของนายสมบุรณ์ รอบรู้ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน ผู้ซึ่งมีวิสัยทัศน์และให้ความสำคัญด้านการศึกษาและเป็นผู้หนึ่งที่ได้ติดตามความเคลื่อนไหวของการถ่ายโอนการจัดการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ก็ได้พยายามนำเสนอความเคลื่อนไหวดังกล่าวมาประชุมปรึกษาหารือ เพื่อเตรียมความพร้อมในการนี้อย่างจริงจัง การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในพื้นที่ตำบลบ้านแหวนนี้ มีการดำเนินการมาก่อนนี้ เป็นเวลานานับ 10 ปีแล้ว แต่เดิมตำบลบ้านแหวนมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งดำเนินการโดยเอกชน จึงทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างแพง โดยเฉพาะอย่างการใช้หลักสูตรสำหรับการดูแลเด็กยังไม่เหมาะสม การดูแลเด็กก็ยังไม่ถูกต้องตามหลักการดูแลเด็กปฐมวัย จนกระทั่งต่อมาเมื่อนายสมบุรณ์ รอบรู้ เข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน (ในขณะนั้น) และได้เข้าไปเป็นคณะกรรมการ การศึกษาโรงเรียนวัดช้างคำหลวง จึงได้มีการนำเอาศูนย์เด็กเล็กประจำ

หมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่นอกโรงเรียน เข้าไปตั้งในโรงเรียนโดยดำเนินการของงบประมาณจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นเงินจำนวนหนึ่ง ผู้ปกครองและเจ้าอาวาสได้ช่วยกันบริจาคอุปกรณ์เป็นสิ่งก่อสร้าง หลังจากนั้นจึงได้ร่วมกับชาวบ้านสร้างอาคารไว้ 1 หลัง และเปิดเป็นศูนย์เด็กเล็กขึ้นในโรงเรียนวัดช้างค้ำ มีการบริหารจัดการ โดยคณะกรรมการและครูในโรงเรียน และจ้างครูพี่เลี้ยงในซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านมาเป็นผู้ดูแลเด็กในศูนย์ ซึ่งก็ดูแลแบบธรรมดาไม่มีหลักวิชาการ ศูนย์เด็กเล็กในตอนนั้น มีเขตบริการอยู่หมู่ 1 ของตำบลหางดงบางส่วน หมู่ 4 ตำบลบ้านแหวน หมู่ 5 ตำบลบ้านแหวน หมู่ 7 หมู่ 8 ซึ่งจัดเป็นเขตบริการของนักเรียนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนวัดช้างค้ำเดิมอยู่แล้ว ดังนั้นศูนย์เด็กเล็กที่ตั้งขึ้นในขณะนั้น จึงมีเด็กมาใช้บริการค่อนข้างมาก เพราะสามารถจะต่อเข้าชั้นประถมศึกษาได้เลย ต่อมาได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมพัฒนาชุมชน จำนวน 3,000 บาท / เดือน เป็นค่าจ้างครูพี่เลี้ยง รวมทั้งค่าอาหารกลางวันและนมสำหรับเด็ก ส่วนหนึ่งก็เก็บจากผู้ปกครองเด็ก โดยนำเงินมาใช้จ่ายเป็นค่าครุภัณฑ์เครื่องเล่นสนามและวัสดุต่าง ๆ ในศูนย์ ต่อมาครูพี่เลี้ยงก็มีโอกาสได้พัฒนาตนเอง โดยได้รับการอบรมทุก ๆ ปี โดยวิทยากรจากสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โดยการสนับสนุนจากกรมพัฒนาชุมชน และนอกจากนี้ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในอำเภอหางดง มีอยู่ 9 ศูนย์ ก็ได้รวมกันเป็นชมรมครูพี่เลี้ยงมีการอบรม มีการพบปะ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องมาขาดหายไป ก็ในช่วงเวลาการเริ่มการถ่ายโอนภารกิจ ปี 2545

ต่อมาเมื่อนายสมบุรณ์ รอบรู้ ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกอบต.บ้านแหวนซึ่งสามารถทำงาน โดยมี พรบ. องค์การบริหารส่วนตำบล ปี พ.ศ. 2537 รองรับ จึงได้กำหนดนโยบายการบริหารงาน ว่าไว้ “...อบต. จะต้องสนับสนุนการศึกษาตามมาตรา 66, 67 คือการสนับสนุนดูแลทั้งเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ แม่บ้าน ในส่วนนี้สิ่งที่มองเห็นได้ง่าย ๆ คือเราจะต้องมีการสนับสนุนเด็กปฐมวัยเป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อกำหนดไว้ชัดเจนเป็นนโยบายในการบริหารงาน”

ก็ได้พยายามนำแนวคิดมาสู่ผู้สมาชิกอบต. ให้ตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมรับการถ่ายโอนการจัดการศึกษามาโดยตลอด ดังคำพูดที่ว่า “ถ้าหากมีการถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กจากกรมการพัฒนาชุมชนและศูนย์พัฒนาเด็กของกรมการศาสนามาให้ อบต. เมื่อไหร่ อบต. จะต้องมีความพร้อม” (อ้างจากคำสัมภาษณ์นายสมบุรณ์ รอบรู้ ณ วันที่ 10 ธันวาคม 2546)

จนในปี พ.ศ. 2544 โรงเรียนในตำบลบ้านแหวน 4 โรงเรียนได้แก่ โรงเรียนวัดช้างค้ำ โรงเรียนบ้านไร่ โรงเรียนจอมทองและโรงเรียนทำบุญเรือง มีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณไปบริหารจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา จึงของงบประมาณจากอบต.บ้านแหวน ซึ่งอบต. ก็อนุมัติงบประมาณเข้าไปสนับสนุนในด้านการฝึกฝนอาชีพแทน เพราะในขณะนั้นอบต.ยังไม่ได้จัดทำแผนการจัดการศึกษา จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนไม่พอใจ ดังนั้นทางคณะกรรมการบริหารของอบต.พยายามหาแนวทางที่จะเข้าไปสนับสนุนการจัดการศึกษาที่ถูกต้องและเต็มที่ จึงมีแนวคิดว่าการเข้าไปรับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย คือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอายุ 3 – 6 ขวบ

ก็เป็นแนวทางที่ทำได้ง่ายและสะดวก รวมทั้งถูกต้องตามนโยบายกระจายอำนาจการจัดการศึกษาที่กำลังเตรียมการอยู่ แต่ผู้บริหารของทั้ง 4 โรงเรียนก็ไม่เห็นกับแนวคิดดังกล่าว เพราะมองไม่เห็นว่อบต.บ้านแหวนจะมีความพร้อมที่จะทำได้อย่างไร ดังนั้นคณะกรรมการบริหารของอบต.บ้านแหวน จึงได้เชิญกรรมการที่ปรึกษาด้านการศึกษาของอบต.มาปรึกษาหารือ และระดมความคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการดำเนินการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งในการประชุมครั้งแรกนั้น มีคำริกันว่าอบต.ควรจะจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของอบต.บ้านแหวน

แต่ปรากฏว่าผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 4 แห่งและคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนนั้น ๆ ไม่เห็นด้วย เพราะเกรงว่าหากมีโรงเรียนอนุบาลของอบต.บ้านแหวนแล้ว จะทำให้เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือชั้นอนุบาล 4 – 6 ขวบของโรงเรียนจะมาเข้าโรงเรียนอนุบาลของอบต.หมด ทำให้จำนวนนักเรียนในโรงเรียนจะลดลง และมีผลต่อเนื่องไปถึงจำนวนเด็กในระดับประถมศึกษาด้วย แล้วโรงเรียนก็จะถูกยุบไปในที่สุด ดังนั้นจึงมีการคัดค้านว่าอบต.ไม่สมควรที่จะเข้ามาจัดการในเรื่องการจัดการศึกษาของศูนย์เด็กเล็กและอนุบาล แต่สนับสนุนด้านงบประมาณได้ ดังนั้นอบต.จึงได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนในลักษณะเงินอุดหนุน โดยมีได้เข้าไปมีส่วนบริหารจัดการใด ๆ เลย ประกอบทั้งในขณะนั้น คณะกรรมการบริหารของอบต. ก็ยังคงมีความคิดเห็นขัดแย้งในเรื่องการให้ความสำคัญของการศึกษาและบทบาทหน้าที่ที่จะเข้าไปจัดการศึกษา ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นที่จะให้ความสำคัญและจัดสรรงบประมาณไปกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นสำคัญ ดังนั้นงบประมาณด้านการจัดการศึกษามืออยู่ในแผนงบประมาณค่อนข้างน้อย แต่เมื่อใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจโดยการจัดเวทีประชาคมในประเด็นของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบ่อยขึ้น ก็ทำให้หลายฝ่ายเกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญมากขึ้น ดังที่นายสมบุรณ์ รอบรู้ นายอบต.บ้านแหวนได้กล่าวว่า

“เรื่องของการจัดการศึกษา มีแนวคิดต้องเป็นแนวคิดร่วมกัน ดังนั้นแนวคิดของอบต.และประชาคมพี่น้องในหมู่บ้านต้องตรงกัน โครงการต่าง ๆ ถึงจะสำเร็จได้” (คำสัมภาษณ์นายสมบุรณ์ รอบรู้ วันที่ 10 ธันวาคม 2546)

ดังนั้นในปีงบประมาณ 2545 คณะกรรมการบริหารอบต.บ้านแหวน จึงได้เชิญคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการประถมศึกษาทางดง (ในขณะนั้น) สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ เจ้าหน้าที่ในฝ่ายส่งเสริมท้องถิ่น มาจัดเวทีเสวนาในเรื่องการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของอบต. ซึ่งทุกฝ่ายเห็นด้วยที่จะให้อบต.เข้าไปดำเนินการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย โดยเข้าไปสนับสนุนในโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง โดยทุกโรงเรียนจะมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในส่วนรับผิดชอบของอบต.

จนกระทั่งปัจจุบันตำบลบ้านแหวนมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ทั้งหมด 4 ศูนย์ คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช้างคำ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจอมทอง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านไร่และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ท้าวบุญเรือง ซึ่งทางอบต.ก็ได้ให้การสนับสนุน แต่การให้การสนับสนุนอยู่ในลักษณะอุดหนุนเงิน เพื่อเป็นค่าจ้างครูที่เลี้ยง ผู้ดูแลเด็ก เงินค่าอาหารกลางวัน อาหารเสริมนมตามจำนวนเด็ก เงินปรับปรุงศูนย์ตามโครงการที่ขอ แต่มิได้เข้าไปมีส่วนในการบริหารจัดการ จึงเกิดปัญหามากมาย เช่น ศูนย์พัฒนาเด็ก มีสภาพไม่เหมาะสม จำนวนเด็กในแต่ละศูนย์ลดลง สาเหตุจากผู้ปกครองเด็ก ไม่มีความศรัทธาในการดำเนินงานของศูนย์ จึงทำให้เกิดการนำเด็กในชุมชนไปเข้ารับบริการ ในพื้นที่อื่น ซึ่งทำให้เด็กเล็ก ๆ ต้องเดินทางไกล เป็นผลเสียต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ยังมีความขัดแย้ง ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนที่ศูนย์เด็กเล็กตั้งอยู่กับผู้ดูแลศูนย์ รวมทั้งปัญหาในการควบคุมดูแล เงินอุดหนุนที่อบต.สนับสนุน ไม่สามารถจัดทำหลักฐานด้านการเงินให้เป็นปัจจุบัน จึงเกิดปัญหาในการตรวจสอบและบางครั้งก็ไม่สามารถตรวจสอบได้ชัดเจน โดยเฉพาะศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ท้าวบุญเรือง ซึ่งรับเด็กอายุตั้งแต่ 2 – 3 ขวบ ในขณะนั้นตั้งอยู่ในอาคารโรงเรียนท้าวบุญเรือง โดยผู้บริหารโรงเรียนได้จัดให้เป็นห้องเด็กเล็ก 1 ห้อง ตั้งอยู่ชั้นล่างข้างบันไดอาคารเรียน ลักษณะห้องเป็นพื้นซีเมนต์อับมืดและชื้นเย็น ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูที่เลี้ยงก็ทำหน้าที่เพียงแค่ดูแลเด็ก ไม่ได้ จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาเด็กตามวัย ผู้บริหารโรงเรียนก็ดูแลตามสมควร แต่เดิมมีเด็กอยู่จำนวน 30 คน แต่เนื่องจากสภาพของห้องเรียนและคุณภาพการดูแลไม่เป็นที่พอใจของผู้ปกครอง จึงทำให้ จำนวนเด็กลดลงเหลือเพียง 7 คน เมื่อนายกอบต.และคณะกรรมการการศึกษาได้ไปตรวจเยี่ยมและ พบปัญหาดังกล่าว จึงได้นำมาปรึกษาหาแนวทางที่จะพัฒนาศูนย์เด็กเล็กขึ้นมาให้มีคุณภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน พร้อมด้วยผู้นำชุมชน จึงพยายามแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยมีมติร่วมกันที่จะเข้าไปดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในตำบลบ้านแหวนอย่างจริงจัง ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 4 ศูนย์ที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าหมู่บ้าน ท้าวบุญเรือง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีคณะกรรมการประชาคมในหมู่บ้านรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง และได้แสดงเจตจำนงค์ที่จะพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้านให้มีคุณภาพ โดยมีแนวคิดร่วมกัน ปรับปรุงศูนย์ที่มีอยู่เดิมแล้ว ให้มีรูปแบบใหม่ให้มีคุณภาพโดยยึดแนวคิดหลักการพัฒนาเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้นศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรืองจึงได้รับเลือกจากอบต.บ้านแหวนให้เป็นศูนย์ทดลองนำร่อง โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยองค์กรชุมชน (รายละเอียด ภาคผนวก ก)

ในส่วนของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาที่มีปณิธานมุ่งมั่น ในการพัฒนาท้องถิ่น โดยพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา 7 ว่า “... ให้สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมี วัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู” แต่การที่จะปฏิบัติให้เป็นตามปณิธานที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้นได้นั้น สถาบัน จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในท้องถิ่นอย่างแท้จริง จึงจะสามารถนำมาและพัฒนาท้องถิ่น

ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา รวมทั้งบุคลากรในท้องถิ่น จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดให้หันเข้ามาร่วมมือกัน เพื่อจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2547 ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาในประเด็นดังกล่าวข้างต้น โดยระบุไว้ในมาตรา 29 ไว้ว่า “... ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน ...” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74ก หน้า 9 19 ส.ศ. 2542) และในมาตรา 58 ที่ระบุว่า หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 ที่ระบุว่า “.... ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สินจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมาใช้ในการศึกษา ...” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74ก หน้า 16 19 ส.ศ. 2542)

ในส่วนของผู้วิจัย ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโปรแกรมวิชาที่รับผิดชอบผลิตบัณฑิตการศึกษาปฐมวัย มีการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ แต่การปฏิบัติส่วนมากจะเน้นด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปในชั้นปีที่ 4 และจากการวิจัยติดตามผลของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา และได้ไปปฏิบัติงานในสถานประกอบการระดับปฐมวัย พบว่าบัณฑิตในโปรแกรมจำนวนไม่น้อยยังขาดทักษะในการประยุกต์ความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง ดังนั้นหากนักศึกษาได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากสถานที่จริง มีโอกาสในการร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหา กับชุมชนด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย ตั้งแต่ในขณะเป็นนักศึกษา ก็จะทำให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเองร่วมรับรู้ปัญหาและมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหา สามารถนำเอาความรู้ในเชิงทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม ท้ายที่สุดสังคมก็จะได้บัณฑิตที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ในส่วนของชุมชนก็จะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักศึกษาและพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาและจัดการศึกษาในชุมชนของตนเองได้

จากเหตุผลหลายประการดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยซึ่งมีโอกาสทำงานร่วมกับชุมชน และเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ให้แก่นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย จึงเสนอโครงการเพื่อให้องค์กรชุมชน

ตำบลบ้านแหวน (บ้านทำบุญเรื่อง) ร่วมกับนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัยที่เรียนในรายวิชาดังกล่าว ได้เข้าร่วมโครงการวิจัยในส่วนของการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาเด็ก ในหมู่บ้านทำบุญเรื่องแล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาร่วมกันวางแผนดำเนินการพัฒนาเป็นหลักสูตรการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำบุญเรื่อง นอกจากนี้ นักศึกษาจะได้มีโอกาสร่วมรับรู้ปัญหาแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและความต้องการของชุมชนจากสถานที่แท้จริง ข้อมูลที่นักศึกษาได้ร่วมกันเรียนรู้ในชุมชน ก็นำมาสู่ชั้นเรียน เพื่อนำไปหาข้อสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์กับทฤษฎี หลักการที่ศึกษาอยู่และสรุปหาแนวทางในการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมด้วยตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพของตนเองต่อไป อีกทั้งนักศึกษาจะได้เกิดความตระหนักในชุมชนมองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นยิ่งขึ้น

2. คำถามการวิจัย

องค์กรชุมชนจะพัฒนาศูนย์เด็กได้อย่างไร รูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนที่เหมาะสมเป็นอย่างไร และจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

3.2 เพื่อศึกษารูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญา โดยองค์กรชุมชนของตำบลบ้านแหวน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

3.3 เพื่อศึกษาผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กของศูนย์พัฒนาเด็ก ตำบลบ้านแหวน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

4. ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

4.1 ประโยชน์ด้านองค์ความรู้

4.1.1 ได้ทราบบริบทของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

4.1.2 ได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็ก โดยองค์กรชุมชน

4.1.3 ได้รู้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ และการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

4.1.4 ได้รู้รูปแบบกิจกรรมและการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเล็กที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 ประโยชน์ด้านการพัฒนา

4.2.1 นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และเกิดจิตสำนึกชุมชนในการทำงานร่วมกันและพัฒนาการเรียนรู้ออกไปพร้อมกับประชาชนในชุมชน

4.2.2 ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึก มองเห็นคุณค่าร่วมกันในการพัฒนาชุมชนของตน โดยการระดมทรัพยากรในชุมชนทั้งส่วนที่เป็นบุคลากร และภูมิปัญญาในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในด้านการจัดการศึกษาของชุมชน

4.2.3 ประชาชนในชุมชนเกิดความรักและห่วงใยในภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

4.2.4 ได้นักวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในชุมชน

4.3 ประโยชน์ที่เป็นผลผลิต

4.3.1 ได้ศูนย์พัฒนาเด็กที่พัฒนาโดยองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพ

4.3.2 ได้หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่ 1 หลักสูตร

4.3.3 ได้เอกสารประกอบหลักสูตรและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

4.3.4 ได้สื่อประกอบกิจกรรมการพัฒนาเด็กที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ

- 1) นิทานพื้นบ้านของชุมชนบ้านแหวน จำนวน 6 เรื่อง
- 2) เทปนิทานพื้นบ้าน 1 ชุด
- 3) เทปเพลงกล่อมเด็ก 3 เพลง
- 4) ของเล่นพื้นบ้านของชุมชนบ้านแหวน 34 ชนิด

4.1.5 ได้ต้นแบบศูนย์พัฒนาเด็ก และกรณีศึกษาให้แก่องค์กรบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ที่มีศูนย์พัฒนาเด็กในด้านรูปแบบการบริหารจัดการ โดยองค์กรชุมชน หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็ก และการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

5. ระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย

5.1 ระเบียบวิธีวิจัย ใช้แบบผสมผสานวิธีการวิจัยประยุกต์กับการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

5.2.1 ระยะเตรียมการวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิดทางทฤษฎี ด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2) สำรวจพื้นที่เป้าหมาย เพื่อศึกษาหาความเป็นไปได้ (ตุลาคม 2544) โดยได้พบกับนายกอบต. กรรมการ ผู้นำชุมชน และเริ่มปฏิบัติการร่วมกับชุมชน อย่างเป็นทางการ โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

กิจกรรม “การศึกษาพื้นที่” (ม.ย. – พ.ค. 2545) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสร้างความเข้าใจในพื้นที่เป้าหมายของชุมชนและร่วมศึกษา ปรัชญาและวางแผนร่วมกัน โดยเข้าร่วมการประชุมด้านคณะกรรมการการศึกษาขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อพยายามศึกษาหาความเป็นไปได้

กิจกรรมจัดเวทีชาวบ้าน (ส.ค. – ก.ย. 2545) ได้ร่วมจัดเวทีชาวบ้านสนทนาแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับแนวทาง แนวคิดในการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในพื้นที่เป้าหมายหลายชุมชน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ จัดทำ SWOT ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการจัดเวทีชาวบ้านแต่ละครั้งจะดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน

กิจกรรม “กำหนดพื้นที่เป้าหมาย” พื้นที่เป้าหมายที่เลือกศึกษาวิจัย คือ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านท้าวบุญเรือง หลังจากนั้นได้สร้างข้อตกลงร่วมกัน (ก.ย. – ต.ค. 2545) โดยใช้การประชุมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้มีการจัดประชุมและเลือกคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ โดยพยายามศึกษาหารูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กและเริ่มระดมทุนในการพัฒนาศูนย์ ต่อจากนั้นได้ร่างระเบียบพัฒนาเด็กของศูนย์ และเริ่มทำการประชาสัมพันธ์ศูนย์ เปิดรับสมัครครูประจำศูนย์และเปิดรับเด็กตามลำดับ

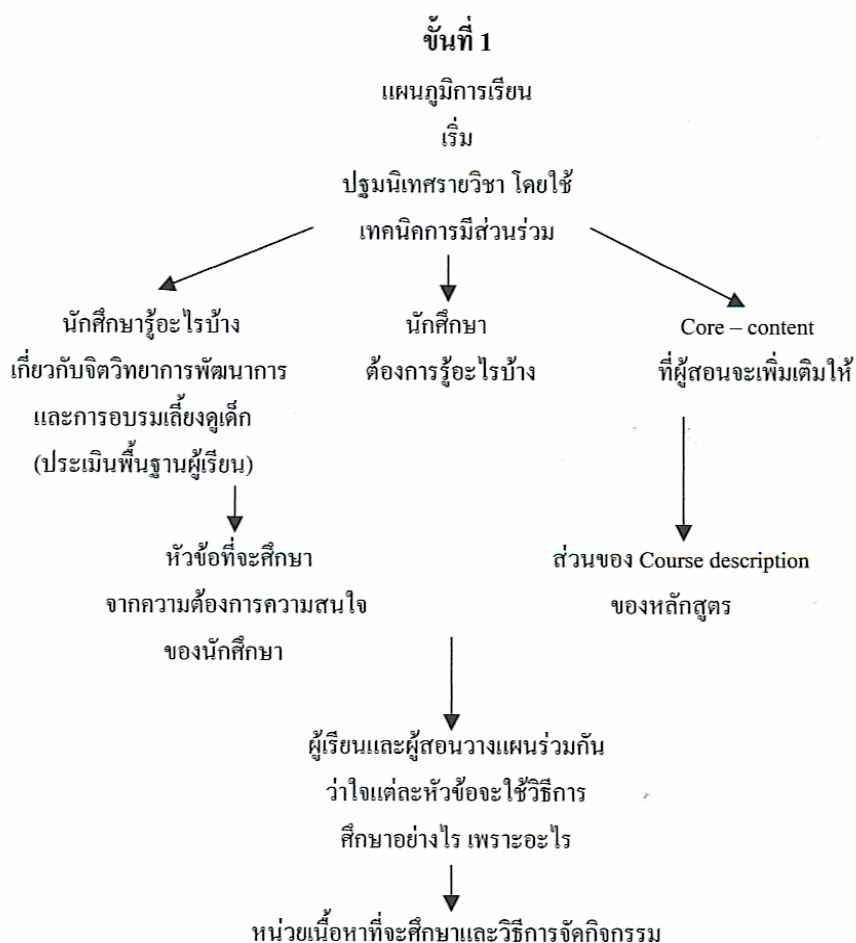
กิจกรรม “เปิดศูนย์พัฒนาเด็ก” ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท้าวบุญเรือง ทำพิธีเปิดศูนย์ในวันที่ 2 พฤศจิกายน 2546 และดำเนินงานอย่างเป็นทางการในวันจันทร์ที่ 4 พฤศจิกายน 2546 โดยมีเด็กจำนวน 38 คน ครูประจำศูนย์ 2 คน ครูพี่เลี้ยงเด็ก 1 คน

5.2.2 ระยะการดำเนินการวิจัย

ในระยะการดำเนินการวิจัยมีกิจกรรมหลัก คือ การบูรณาการการจัดการศึกษากับกระบวนการวิจัย และกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ และการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ในภาคเรียนที่ 2 / 2545 โดยได้บูรณาการด้านกระบวนการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2545 – กุมภาพันธ์ 2546 โดยจัดกิจกรรมทั้งในเวลาเรียนปกติ และนอกเวลาเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กิจกรรมที่ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ ดัง Model ต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1** กิจกรรมวางแผนการเรียนรู้
- ขั้นที่ 2** การสร้างความตระหนักสำนึกชุมชน : โดยทีมวิทยากรผู้นำชุมชนบ้านท้าวบุญเรืองร่วมกับผู้สอน
- ขั้นที่ 3** ฝึกอบรมเทคนิคการศึกษาชุมชน โดยใช้เทคนิค F.S.C. โดยทีมวิทยากรของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่
- ขั้นที่ 4** นักศึกษาศึกษาชุมชน จัดทำเวทีชาวบ้าน ร่วมกับผู้นำชุมชนและองค์กรที่ชุมชนท้าวบุญเรือง หัวข้อ “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กบ้านท้าวบุญเรือง”
- ขั้นที่ 5** (แบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่ม ๆ $\approx 5 - 6$ คน) เข้าร่วมกับองค์กรในชุมชนร่วมกัน แบ่งกลุ่มศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
1. คติชาวบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
 2. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
 3. เพลงกล่อมเด็ก / เพลงสำหรับเด็ก

4. การละเล่น
 5. สื่อของเล่นเด็ก
 6. อาหารสำหรับเด็ก
 7. นิทานพื้นบ้าน
 8. เจตคติ / บทบาทของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก / ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว
 9. สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาการเด็ก
 10. วัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- ขั้นที่ 6** รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในบ้านทำบุญเรื่อง นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกับผู้นำองค์กรชุมชน
- ขั้นที่ 7** นำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ร่วมกันศึกษาต่อประชาคมหมู่บ้าน ในรูปแบบของการจัดนิทรรศการ / เปิดการร่วมอภิปรายร่วมกันระหว่างองค์กรชุมชน / นักศึกษา / ผู้สนใจในหัวข้อ “การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน”
- ขั้นที่ 8** นักศึกษาและองค์กรชุมชนร่วมกันสรุปบทเรียนและนักศึกษาจัดทำรายงานการศึกษาข้อมูลท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบเทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ มอบให้ศูนย์ศึกษาชุมชนบ้านทำบุญเรื่อง และคณะกรรมการศูนย์เด็กเล็ก เพื่อจะได้นำไปจัดทำหลักสูตรสำหรับเด็กเล็กต่อไป
- ขั้นที่ 9** นักศึกษานำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในสถานการณ์จริง มาร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์กับหลักการ ทฤษฎีของการอบรมเลี้ยงดูในชั้นเรียน
- ขั้นที่ 10** นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันสรุปและประเมินผลการเรียนรู้ โดยการจัดทำองค์ความรู้ที่ได้รับให้นักศึกษาในโปรแกรมวิชาได้รับทราบ
- ขั้นที่ 11** การพัฒนาหลักสูตร องค์กรชุมชนนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาร่วมกับนักศึกษามาร่วมพัฒนาหลักสูตร โดยใช้บุคลากรในชุมชน ครูในโรงเรียนเป็นแนวร่วม

5.2.3 ระยะการดำเนินการหลังการบูรณาการจัดการศึกษาด้านกระบวนการวิจัย

ในขณะนี้จะมีกิจกรรมหลักสำคัญอยู่ 2 กิจกรรม คือ

1) กิจกรรมการทดลองใช้หลักสูตร

การดำเนินการวิจัยในช่วงนี้ กิจกรรมที่สำคัญจะเป็นการนิเทศติดตามผลทั้งการใช้หลักสูตร การบริหารจัดการศูนย์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุงในแต่ละประเด็น

2) กิจกรรมการปรับปรุงรูปแบบการบริหารศูนย์และการใช้หลักสูตรโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเต็มรูปแบบ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

- (1) ใช้รูปแบบการบริหารศูนย์เด็กและใช้กิจกรรมพัฒนาเด็ก โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเต็มรูปแบบ

- (2) ติดตามผลและประเมินผลร่วมกัน
- (3) ปรับปรุงและพัฒนาร่วมกัน
- (4) สรุปผลการวิจัยและพัฒนาและเขียนรายงานการวิจัย

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีการใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ในชุมชนและสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (กระบวนการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย) ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จึงได้ดำเนินการดังนี้

4.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในส่วนของนักศึกษา

1) วัสดุหลักสูตรสำหรับกิจกรรมการเรียนรู้

- (1) แนวการสอน
- (2) แบบฝึกหัด
- (3) แผนการเรียนรู้
- (4) แบบทดสอบ
- (5) เอกสารประกอบการสอน
- (6) สื่อการเรียนรู้
- (7) แบบสะท้อนความคิด
- (8) กิจกรรม F.S.C.
- (9) การศึกษาชุมชน
- (10) การจัดนิทรรศการ

4.3.2 เครื่องมือและวิธีการในการเก็บข้อมูลในส่วนของชุมชน

1) การสัมภาษณ์ (Interview) การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ จะใช้การสัมภาษณ์เป็นแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) แต่มีจุดมุ่งหมายเค้าโครงในการสัมภาษณ์ อาจจะสัมภาษณ์แบบไม่จำกัดคำตอบแบบเจาะจง เฉพาะเรื่องแบบผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน คน

2) การจัดเวทีประชาคม ซึ่งการจัดเวทีประชาคมนี้ จะเป็นการจัดทำร่วมกันไม่เฉพาะเจาะจงเฉพาะเรื่อง ซึ่งจะขอใช้เวทีประชาคมของตำบลตามวาระที่มีอยู่แล้วประจำเดือน เพื่อจะสอบถามและขอความเห็นรวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัยเป็นระยะ ๆ ตลอดการดำเนินการวิจัย เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับความเห็นการดำเนินงานพัฒนาเด็กเล็กของรูปแบบเดิม / ความต้องการ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วม ฯลฯ รวมทั้งหมด ครั้ง

3) การจัดการประชุม (Meeting) ซึ่งจะจัดการประชุมตามที่คณะผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องการดำเนินงาน / การประเมินผลเป็นระยะ ๆ ซึ่งจะเน้นบุคลากรที่จะประชุมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานในศูนย์ ตลอดการวิจัย รวม ครั้ง

4) การสังเกต (Observation) ใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ซึ่งทั้งนี้เพราะขั้นตอนในการดำเนินงานและกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนนี้ มักจะมีรายละเอียดแตกต่างกันไป บางช่วงข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจากชาวบ้านในชุมชนทั่วไป บางช่วงจะเป็นข้อมูลที่ได้จากชาวบ้านที่ร่วมปฏิบัติงานในศูนย์ ซึ่งข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์และนำไปสู่การแก้ปัญหา พัฒนาและปรับปรุง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของการพัฒนางาน ซึ่งจะดำเนินการตลอดการวิจัย ซึ่งการสังเกตจะกระทำโดยนักวิจัยในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่

5) แบบประเมิน, แบบแสดงความคิดเห็น หลังการดำเนินกิจกรรม ทั้งในส่วน of นักศึกษาและผู้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

6) เอกสาร เอกสารที่ศึกษาในส่วนที่เป็นเอกสารจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้อง ข้อบัญญัติ กฎหมายและแนวคิด ทฤษฎี ส่วนเอกสารชั้นรองจะเป็นข้อมูลขั้นต้น ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น ตามผลของนโยบาย ข้อบัญญัติ จากวารสาร หนังสือพิมพ์

แหล่งข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลบุคคล เช่น ชาวบ้านทั่วไป ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) ปราชญ์ชาวบ้าน
2. แหล่งข้อมูลเอกสาร เช่น ห้องสมุด สถานที่ราชการ
3. แหล่งชุมชน ได้แก่ วัด ศูนย์พัฒนาเด็กในชุมชน สภาพแวดล้อม ทรัพยากรในชุมชนเป้าหมาย

6. วิธีการประมวล / สังเคราะห์ข้อมูล

การประมวลข้อมูลคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้คือ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ประชุม จัดเวทีประชาคม สัมภาษณ์ แบบสอบถาม ศึกษาจากเอกสาร การลงมือปฏิบัติการจริงและผลจากการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ตามข้อตกลงและแผนที่ได้วางร่วมกันระหว่างชาวบ้านและผู้วิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็จะนำข้อมูลเหล่านี้มาสรุป แล้วปรับปรุงแก้ไขและทดลองปฏิบัติใหม่ ในลักษณะการวางแผนร่วมกัน (Plan) ลงมือกระทำ (Do) ตรวจสอบ (Check) และกระทำใหม่ (Act) หมุนเวียนต่อเนื่องจนกระทั่งได้รูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนนั้น พร้อมทั้งเป็นตัวอย่างในการขยายเครือข่ายต่อไป

7. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตที่สำคัญ คือ

7.1 ขอบเขตเนื้อหา ได้แบ่งขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ตามระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย ดังนี้คือ

7.1.1 ระยะการบูรณาการการจัดการศึกษากับกระบวนการวิจัย

1) ได้มีขอบเขตตามหลักสูตรโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย รายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ระดับปริญญาตรี

2) การศึกษาชุมชน ค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย 10 ด้าน คือ

- (1) คติชาวบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- (2) รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- (3) เพลงกล่อมเด็ก / เพลงสำหรับเด็ก
- (4) การเล่นสำหรับเด็ก
- (5) สื่อของเล่นสำหรับเด็ก
- (6) อาหารและยาสมุนไพรพื้นบ้านสำหรับเด็ก
- (7) นิทานพื้นบ้านสำหรับเด็ก
- (8) เจตคติ / บทบาท / ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว
- (9) สภาพแวดล้อมในบ้านและชุมชนต่อการพัฒนาเด็ก
- (10) วัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

7.1.2 ระยะการพัฒนาหลักสูตรและการทดลองใช้หลักสูตร ในระยะนี้ต้องการที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก การบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเล็กในศูนย์ในชุมชน ซึ่งมีขอบข่ายดังนี้

1) งานบริหารและการจัดการ

- (1) งานอาคารสถานที่
- (2) งานงบประมาณ
- (3) งานธุรการ
- (4) งานบุคลากร
- (5) งานชุมชนสัมพันธ์

2) งานวิชาการ

- (1) หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- (2) แผนการจัดกิจกรรม
- (3) กิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

- (4) รูปแบบการจัดกิจกรรม
- (5) การนิเทศและการติดตามผล

7.2 ขอบเขตประชากร ได้แก่ นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ภาคเรียนที่ 2/2545 จำนวน 67 คน คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง ประชาชนในหมู่บ้านท้าวบุญเรือง ผู้ปกครอง และเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง

7.3 ขอบเขตด้านเวลา ข้อมูลการดำเนินการวิจัยอยู่ในขอบเขตเวลาการวิจัย 1 ปี 6 เดือน (พฤศจิกายน 2545 – 30 เมษายน 2547)

7.4 ขอบเขตพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่เป้าหมาย คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท้าวบุญเรือง และชุมชนท้าวบุญเรือง ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

8. สถานที่ทำการวิจัย

ได้แก่ โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรืองและชุมชนท้าวบุญเรือง ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

9. นิยามศัพท์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่รับเลี้ยงเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 1 – 3 ขวบและอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลและได้รับการพัฒนาขึ้น โดยองค์กรในชุมชนบ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มของคนที่เกิดจากการรวมตัวในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันในชุมชน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนบ้านท้าวบุญเรือง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่มีอยู่เดิมตั้งแต่อดีตและได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่รุ่นหนึ่งในชุมชนท้าวบุญเรืองในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในชุมชน 10 ด้าน ได้แก่ คติชาวบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพลงกล่อมเด็ก / เพลงสำหรับเด็ก การละเล่นสำหรับเด็ก สื่อของเล่นสำหรับเด็ก อาหารและยาสมุนไพรพื้นบ้านสำหรับเด็ก นิทานพื้นบ้านสำหรับเด็ก เจตคติ / บทบาท / ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว สภาพแวดล้อมในบ้านและชุมชนต่อการพัฒนาเด็ก วัฒนธรรมประเพณี ที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

บทที่ 2

เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ คณะวิจัยได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บริบทชุมชนตำบลบ้านแหวนและหมู่บ้านท้าวบุญเรือง
2. การถ่ายโอนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. การจัดการศึกษาปฐมวัย
4. การจัดการศึกษากับภูมิปัญญาไทย

1. บริบทชุมชนตำบลบ้านแหวนและหมู่บ้านท้าวบุญเรือง

1.1 ประวัติชุมชนตำบลบ้านแหวน

ตำบลบ้านแหวนเดิมเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ มีชื่อว่า บ้านหนองแหวน เพราะมีหนองน้ำใหญ่อยู่ในหมู่บ้านทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นหนองน้ำที่มีความลึกและกว้างมาก ในอดีตชาวบ้านของหมู่บ้านแห่งนี้ได้ใช้เป็นแหล่งสำคัญในการทำมาหากินและการดำรงชีวิต มีเรื่องเล่าว่าในขณะนั้น บ้านหนองแหวน มีผู้นำหมู่บ้านชื่อ พญามโน ท่านปกครองลูกบ้านด้วยคุณธรรม มีวันหนึ่งชาวบ้านชื่อว่า แม่ปิ่น ได้ออกไปหาปลาที่หนองแห่งนี้ตามปกติ ปรากฏว่าได้แหวนโบราณวงหนึ่งติดมากับสวิงหาปลา จึงได้นำไปมอบให้พญามโน เมื่อชาวบ้านทราบข่าวก็แปลกใจและขอดูแหวนวงนี้ พร้อมทั้งวิพากษ์วิจารณ์ไปต่าง ๆ นา ๆ ต่อมาไม่นานในหมู่บ้านก็เริ่มมีเหตุการณ์แปลก ๆ เกิดขึ้น ซึ่งชาวบ้านก็ลงความคิดเห็นว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพราะความศักดิ์สิทธิ์หรืออาถรรพณ์ของแหวนวงนี้ จึงเชื่อว่าแหวนวงนี้ควรจะเป็นสมบัติของหมู่บ้าน เพราะแหวนวงนี้ไปอยู่ที่ใครก็มักจะมีเหตุการณ์ไม่ค่อยดีเกิดขึ้นกับคน ๆ นั้นเสมอ นับตั้งแต่นั้นมา แหวนวงดังกล่าวจึงตกเป็นสมบัติของหมู่บ้านและตั้งชื่อหมู่บ้านของตนเองว่า “บ้านแหวน” ซึ่งปัจจุบันแหวนดังกล่าวได้อยู่ที่ใดไม่มีใครทราบอีกเลย ต่อมาหมู่บ้านบ้านแหวนได้รับการยกฐานะเป็นตำบล จนถึงปัจจุบันได้ปกครองโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลบ้านแหวน โดยมีคำขวัญประจำตำบลที่ว่า ประเพณีเลิศล้ำ วัฒนธรรมงามเด่น ประชาอยู่ร่มเย็น บ้านแหวนเน้นพัฒนา

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลบ้านแหวน

ตำบลบ้านแหวนตั้งอยู่ห่างจากอำเภอหางดงประมาณ 2 กิโลเมตร ลักษณะพื้นที่เป็นแนวกว้างทอดยาวจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกระดับพื้นที่มีความลาดชันไม่เกิน 2 เปอร์เซ็นต์ลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสำหรับการเพาะปลูก พื้นที่ทั้งหมดของตำบลบ้านแหวนมีทั้งหมด 11.72 ตารางกิโลเมตร (7,325 ไร่) โดยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลใกล้เคียงดังนี้

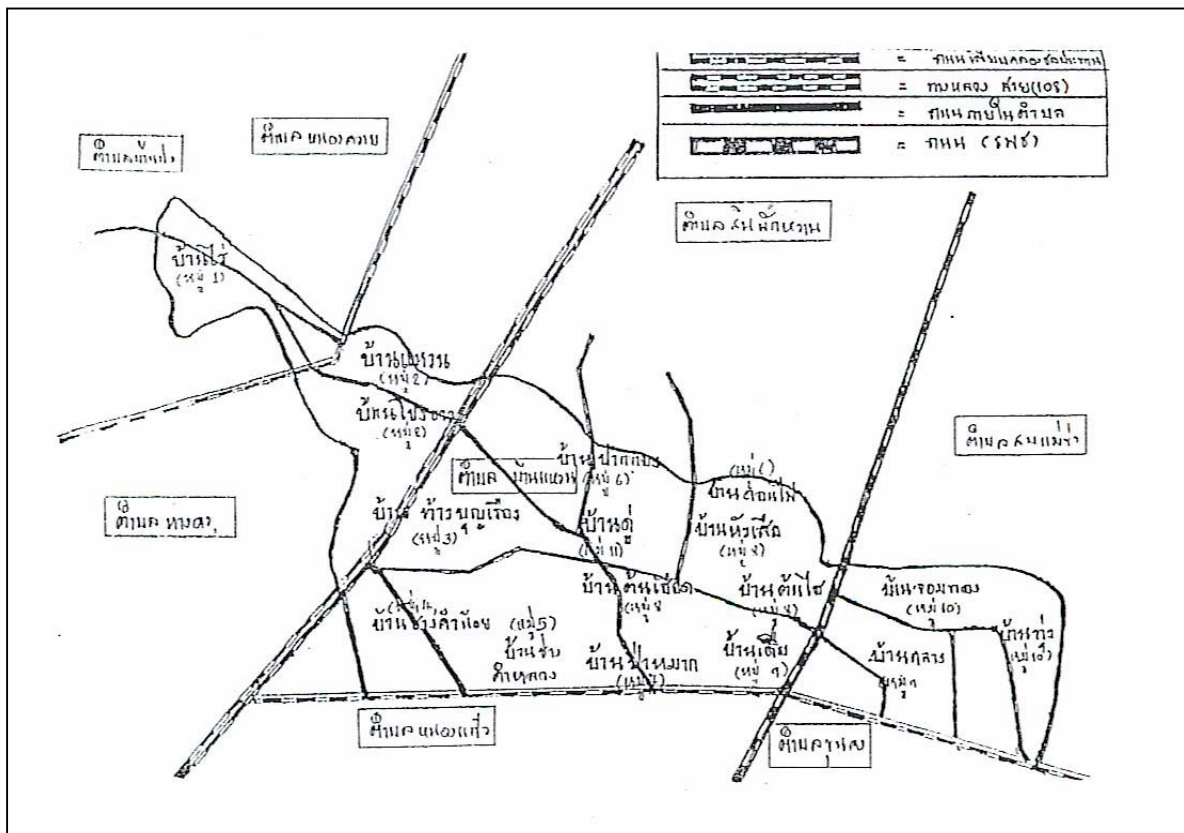
ทิศเหนือ	ตำบลหนองควายและตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง
ทิศตะวันตก	ตำบลน้ำแพร่และตำบลหางดง อำเภอหางดง
ทิศใต้	ตำบลหนองแก้วและขุนคง อำเภอหางดง
ทิศตะวันออก	ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง

การคมนาคมภายในตำบลมีความสะดวก มีถนนลาดยางติดต่อถึงกันได้ทุกหมู่บ้าน มีทางหลวงหมายเลข 108 (สายเชียงใหม่ – ฮอด) ตัดผ่านเขตตำบลด้านทิศตะวันตก

การปกครอง ตำบลบ้านแหวนมีเขตการปกครองแบ่งออกเป็น 13 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1	บ้านไร่ – กองขิง
หมู่ที่ 2	บ้านแหวน – โขงขาว
หมู่ที่ 3	บ้านทำบุญเรือง
หมู่ที่ 4	บ้านช่างคำน้อย
หมู่ที่ 5	บ้านช่างคำหลวง
หมู่ที่ 6	บ้านปากกอง
หมู่ที่ 7	บ้านป่าหมาก, ดอนคา, เหมืองง่า
หมู่ที่ 8	บ้านต้นเสียด
หมู่ที่ 9	บ้านเคื่อ
หมู่ที่ 10	บ้านจอมทอง - สวนหลวง
หมู่ที่ 11	บ้านคู
หมู่ที่ 12	บ้านดอนไฟ
หมู่ที่ 13	บ้านทำบุญเรืองน้อย

แผนที่การแบ่งเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน

จำนวนประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 8,080 คน แยกเป็นชาย 4,016 คน หญิง 4,016 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 689 คน / ตารางกิโลเมตร (องค์การบริหารส่วนตำบล. 2542 : หน้า 2 – 14)

1.2 ประวัติชุมชนทำบุญเรื่อง

บ้านทำบุญเรื่อง อยู่ในการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่บนถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 108 สายเชียงใหม่ – สอดประมาณ กิโลเมตรที่ 10 หมู่บ้านทำบุญเรื่อง หมู่ที่ 3 มีพื้นที่อยู่ฝั่งถนนด้านตะวันตกและฝั่งถนนด้านตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านดังนี้

ทิศเหนือ	บ้านสันผักหวาน ตำบลสันผักหวาน
ทิศใต้	บ้านช้างคำหลวง ตำบลบ้านแหวน
ทิศตะวันออก	บ้านคู ตำบลบ้านแหวน
ทิศตะวันตก	บ้านโขงขาว ตำบลบ้านแหวน

บ้านท้าวบุญเรือง เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เริ่มตั้งแต่เมืองล้านนากำลังรุ่งเรือง โดยมีเรื่องเล่าว่า มีชายอยู่ 3 คน คือ ท้าวบุญเรือง ท้าวผายูและท้าวคำว้าง ได้เดินทางมาสร้างถิ่นฐานบนแผ่นดินล้านนา โดยกำหนดให้แยกกันอยู่ตามลำดับทิศจากทางเหนือลงมาทางทิศใต้ โดยท้าวผายูตั้งถิ่นฐานอยู่ทางทิศเหนือ ทางทิศใต้เป็นถิ่นฐานของท้าวบุญเรืองและทิศใต้สุดคือถิ่นฐานของท้าวคำว้าง เมื่อถิ่นฐานมั่นคงทั้ง 3 คน ต่างตั้งชื่อถิ่นฐานตามนามของตน เมื่อมีคนอพยพมาอยู่จำนวนมากขึ้น ทุกคนจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ ตามชื่อผู้ก่อตั้งถิ่นฐาน คือท้าวบุญเรือง ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2544 การปกครองส่วนท้องถิ่นได้แบ่งพื้นที่ของบ้านท้าวบุญเรืองออกเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง โดยได้แบ่งให้พื้นที่ทางฝั่งตะวันออกเป็นบ้านท้าวบุญเรืองน้อย หมู่ที่ 13 ถึงจะมีการแบ่งเขตการปกครองใหม่ แต่ความสัมพันธ์ในชุมชนก็มิได้แตกแยกเหมือนการแยกหมู่บ้าน (อ้างจาก ข้อมูลสำนักงานเกษตรอำเภอหางดง, 2541) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรืองปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านท้าวบุญเรือง หมู่ที่ 3 และหมู่บ้านท้าวบุญเรืองน้อย ซึ่งหมู่บ้านนี้มีพื้นที่ 937.5 ไร่ จำแนกเป็นที่อยู่อาศัย 689 ไร่ ที่ดินทำกิน 180 ไร่ ที่สาธารณะ 25 ไร่ ที่อื่น ๆ 43.5 ไร่ มีความอุดมสมบูรณ์ มีลำน้ำแม่ท่าช้างไหลผ่าน สามารถทำนาได้ปีละ 1 ครั้ง และปลูกพืชหมุนเวียนจำพวกถั่ว และเนื่องจากหมู่บ้านอยู่ใกล้ตัวเมือง จึงมีการขยายตัวทางธุรกิจบ้านจัดสรร ชาวบ้านนิยมขายที่ดินทำกินประชาชนจำนวนมากในปัจจุบัน ประกอบอาชีพหลากหลายขึ้น ทั้งอาชีพรับราชการ รับจ้างขายแรงงานและการค้าขาย การประกอบอาชีพ มีทั้งภายในและภายนอกชุมชน นอกจากนี้ประชากรในหมู่บ้าน ยังมีอาชีพจักสานที่เป็นอาชีพหลัก จากข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าบ้านท้าวบุญเรืองมีจำนวนประชากร 632 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยต่อปีประมาณ 30,000 บาท / ครัวเรือน

บ้านท้าวบุญเรือง มีวัดสำคัญประจำหมู่บ้าน ชื่อว่าวัดท้าวบุญเรือง เป็นวัดประจำหมู่บ้าน ก่อตั้งโดยท้าวบุญเรือง ตั้งแต่พ.ศ. 2235 มีอาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และหอพระไตรปิฎก ปัจจุบันมีพระครูธรรมธร บุญรัตน์ นิภาธโร เป็นเจ้าอาวาส มีพระสงฆ์ จำนวน 3 รูป มีสามเณร 8 รูป (พระครูธรรมธร บุญรัตน์ นิภาธโร, สัมภาษณ์ 22 พฤษภาคม 2545) มีโรงเรียนบ้านท้าวบุญเรือง เป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้าน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน 100 คน มีครูจำนวน 8 คน เป็นครูอัตราจ้าง จำนวน 2 คน ความเป็นอยู่ในครัวเรือน โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พ่ออุ้ย แม่อุ้ยเล่าให้ฟังว่าการมีลูกในอดีตตอนที่ผู้หญิงตั้งครรภ์ จะมีวิธีการในการคลอดลูกให้ง่าย โดยการนำใบเป่า ไม้ยราบ มาต้มอาบจะทำให้คลอดลูกง่ายขึ้น เมื่อคลอดลูกแล้ว จะทำให้น้ำท้องยุบตัวเร็ว และการทำคลอดจะมีหมอตำแยประจำหมู่บ้าน หรือ “แม่จ้าง” ทำคลอด เมื่อคลอดแล้ว ก็จะนำรกไปฝังไว้ใต้ถุนบ้าน เพราะมีความเชื่อว่า เมื่อเดินทางไปไหนไกล ๆ จะได้คิดถึงบ้านเกิดตัวเองผู้หญิงที่อยู่ไฟจะต้องทำตัวให้อบอุ่น โดยการนุ่งห่มอย่างมิดชิด เช่น การสวมหมวกคลุมศีรษะ สวมถุงมือ ถุงเท้า เป็นต้น อีกทั้งอยู่ในห้องหรือในบ้านไม่ให้ทำอะไรหรือไปไหน ในเรื่องอาหารการกินในอดีตเลี้ยงแบบเรียบง่าย พอเด็กเกิด

จะให้กินนมแม่ พอโตมาก็จะให้กินกล้วย โดยแม่จะเคี้ยวแล้วป้อนให้ลูกกิน มีอีกวิธีหนึ่งจะนำกล้วยไปตากแดดและนำไปนึ่งให้นุ่มและนำมารับประทาน เวลาลูกโตขึ้นมาจะพาออกไปทำนาด้วย และการละเล่นของเด็กส่วนใหญ่จะทำของเล่นขึ้นมาเอง หาวสดๆที่มีตามบ้านเรือน เป็นการละเล่นที่ไม่มีพิษ มีภัย ช่วยเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและด้านภาษา เช่น ม้าก้านกล้วย ปืนก้านกล้วย เดินกะลา ไม่ก้างกึ่ง ลูกข่าง หมากเก็บ เป็นต้น

ในปัจจุบันการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบันนี้ มีการทำเกษตรกรรมน้อยลง เพราะมีเหตุปัจจัยหลายอย่าง ยิ่งเป็นชุมชนในเมืองทุกคนจะเร่งรีบ ผู้หญิงจะทำงานนอกบ้านไม่ค่อยมีเวลาให้กับครอบครัว การให้กำเนิดบุตร ไม่ค่อยมีการใส่ใจอะไรมาก การเกิดลูกจะมีการฝากครรภ์กับโรงพยาบาล หลังจากกำเนิดบุตรเสร็จแล้ว มารดาจะไม่อยู่ไฟ ในเรื่องการเลี้ยงดูเด็ก มีการใช้นมกระป๋องแทนนมแม่ มีอาหารเสริมที่จะมาเป็นอาหารให้เด็กอีกทางหนึ่ง สำหรับการดูแลเด็ก พ่อแม่จะปล่อยให้ป็นหน้าที่ของพี่เลี้ยง โดยที่พี่เลี้ยงนั้น อาจจะมีความรู้หรือไม่มีความรู้ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาการของเด็ก ของเล่นสำหรับเด็กในปัจจุบันพ่อแม่ก็จะหาซื้อให้เด็กได้โดยไม่ต้องประดิษฐ์ขึ้นมาเอง ของเล่นก็จะมีสีสันสดใส ซึ่งมีหลายแบบหลายชนิด ซึ่งแต่ละชนิดอาจจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการและไม่ส่งเสริมพัฒนาการ

1.4 ภูมิปัญญาในหมู่บ้านท้าวบุญเรือง

ภูมิปัญญาสำคัญในหมู่บ้านท้าวบุญเรืองและยังคงสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน คือ การจักสาน ซึ่งถือว่ามีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยเฉพาะชาวบ้านที่มีอาชีพเกษตรกรรม บ้านท้าวบุญเรืองจัดเป็นหมู่บ้านที่มีงานหัตถกรรมหลายรูปแบบ ได้แก่ งานจักสานและผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ สืบทอดมาจนถึงคนรุ่นหลังที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน และมีการสืบทอดหลายเรื่อง

งานจักสานและผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียงให้แก่หมู่บ้านท้าวบุญเรือง ได้แก่ ช้าง (ตะกร้า) เข่ง ถ้วย สาด การสานแผ่นลาย เป็นต้น งานจักสานที่ทำขึ้นล้วนเป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษให้แก่ลูกหลาน ในปัจจุบันงานจักสานเหล่านี้ยังคงนำมาใช้ในพิธีกรรมหรือประเพณีของหมู่บ้าน จึงทำให้งานจักสานยังคงมีการทำอย่างต่อเนื่อง แม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางกระแสนวัตกรรมตะวันตกเข้ามา

1.6 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของหมู่บ้านท้าวบุญเรือง มีดังนี้

1. มีคติความเชื่อและวิถีชาวบ้านในการเลี้ยงเด็ก มีดังต่อไปนี้

ความเชื่อ แบ่งได้ 6 ประเด็น คือ การตั้งครุฑ หลังคลอดบุตร การเลี้ยงทารก จับไข่ได้ป่วย วิถีชาวบ้าน การศึกษา

2. เพลงกล่อมเด็ก ได้แก่ เพลงอ้อ อ้อ จา เพลงแมงมุม เพลงตุ๊กแก เพลงแมว เพลงชก้องก่อ เพลงสี่จิ้งจก เพลงสืลห่า

3. นิทานพื้นบ้าน ได้แก่ สุนัขกับหมู นกวกักับนกกระจอก หอยละโว้กับกระต่าย ลูกอ๊อดกับ จักจั่น คนเลี้ยงช้าง

4. การละเล่น ได้แก่ ไม้โก้งแก้ง เล่นขายขนมครก วึ่งกะลามะพร้าว (สีกกะโหล่ง) หมากเก็บ บ่ากลอน บ่าบ่าเข้าถั่ว ฐกินหาง เล่นบทบาทสมมติ พ่อ แม่ ลูก โส่ง ๆ โพงพราง บ่าป้อก ล้อหมุน ซ่อนไข่เต่า

5. อาหาร มีดังต่อไปนี้

อาหารสำหรับเด็ก คือ น้านมแม่ กล้วยได้ ข้าวเหนียวดำ เนื้อ เช่น แคนหมู และ เนื้อหมู ผักต้ม เช่น ตำลึง ผักกาด ขนมห เช่น ขนมหขาว ขนมหกะทิ ข้าวต้มมัด หมี่ผัด

6. วัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การปลูกเรือน (ปลูกบ้าน สร้างบ้าน) กินถ้วยสลาก เลี้ยงผีปู่ย่า การบวช ปีใหม่เมือง (วันสงกรานต์) ยี่เป็ง (ลอยกระทง) การสับซาดก การแ้วสาว

7. สื่สำหรับเด็ก ได้แก่ รถลาก โก้งแก้ง อิดอ้อย กะลามะพร้าว ปลาตะเพียน ดินเหนียวปั้นเป็นรูปต่าง ๆ จีเป่า ตีล้อ นกหวีดจากตอข้าว โว้ ว่าว ปั้นก้านกล้วย ม้าก้านกล้วย ตะกร้าจากใบมะพร้าว เสาศีเหล็ก รถสามขา ตุ๊กตาผ้า รองเท้าไม้ (รองเท้าก๊อบเก็บ) สัตว์กะลา ดินลูกแก้ว กระป๋องโทรทัศน์ สะบ้า กรับ ลิงไม้ ธนู หนังสือ ตีกล้านกล้วย เล่นขายของ กระบอกไม้ไผ่ ก๊อบเก็บ กำหมุน จานบิน ตุ๊กตากล้านกล้วย ลูกข่างสะบ้า

1.7 ประวัติโรงเรียนบ้านท้าวบุญเรือง

ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านท้าวบุญเรือง ตำบลบ้านแหวน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ 2 ไร่ 1 งาน 25 ตารางวา

ตั้งเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2465 ณ วัดช้างคำหลวง ตำบลบ้านแหวน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2471 ย้ายโรงเรียนไปทำการเรียนการสอนที่วัดช้างค้ำน้อย (วัดสุวรรณประดิษฐ์) หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านแหวน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2472 ย้ายไปสร้างอาคารเรียนชั่วคราวติดกับวัดบ้านท้าวบุญเรือง หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแหวน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2482 ทางราชการไปซื้อที่ดินฟากตะวันตก ถนนสายเชียงใหม่ – สอด และสร้างอาคารแบบ ป.1 (อาคารไม้) สร้างเสร็จเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2482 ตั้งชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนประชาบาล” ตำบลบ้านแหวน(ท้าวบุญเรืองวิทยา)

ปัจจุบันได้ทำการสอนตั้งแต่ ชั้นอนุบาล 1 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งหมด 176 คน อนุบาลมี 45 คน ประถมมี 126 คน

ผู้บริหารโรงเรียนตั้งแต่ก่อตั้งถึงปัจจุบัน

พ.ศ.	ชื่อ - สกุล		ตำแหน่ง
พ.ศ. 2465 - 2482	นายสมบุรณ์	เจริญทร	ครูใหญ่
พ.ศ. 2483 - 2485	นายผาบ	อินทเทหะ	ครูใหญ่
พ.ศ. 2486 - 2488	นายดวงแก้ว	จันทรมานนท์	ครูใหญ่
พ.ศ. 2488 - 2489	นายถา	พันธุศาสตร์	ครูใหญ่
พ.ศ. 2490 - 2492	นายโสภณ	วันโน	ครูใหญ่
พ.ศ. 2493 - 2494	นายถา	เจียวฟู	ครูใหญ่
พ.ศ. 2494 - 2498	นายพจน์	วตะผาย	ครูใหญ่
พ.ศ. 2499 - 2509	นายสมบุรณ์	จันทรมานนท์	ครูใหญ่
พ.ศ. 2510 - 2511	นายสุริยา	รัตนไทร	ครูใหญ่
พ.ศ. 2511 - 2516	นายสมวงศ์	อุทัยผล	ครูใหญ่
พ.ศ. 2516 - 2518	นายชาญชัย	ธนัญชัย	ครูใหญ่
พ.ศ. 2519 - 2522	นายบุรพ	จันทร์ดี	ครูใหญ่
พ.ศ. 2523 - 2535	นายสมวงศ์	อุทัยผล	อาจารย์ใหญ่
พ.ศ. 2535 - 2536	นายสมจิตร	บุญตัน	อาจารย์ใหญ่
พ.ศ. 2536 - 2538	นายสนิท	องค์ไชย	อาจารย์ใหญ่
พ.ศ. 2538 - 2543	นายโสภณ	อุปนันท์	อาจารย์ใหญ่
พ.ศ. 2543	นายพงษ์รักษ์	เปรมปรี	อาจารย์ใหญ่

2. การถ่ายโอนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐบาลมีนโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2540 มาตรา 30 ซึ่งจากนโยบายดังกล่าว หน่วยงานที่รับผิดชอบที่ได้เร่งดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายโอนการจัดการศึกษานั้น ได้เร่งดำเนินการถ่ายโอนการจัดการศึกษาในระดับอนุบาล 3 ขวบ ตั้งแต่ในปีงบประมาณ 2544 ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวพอสรุปได้ดังนี้ ในปี พ.ศ. 2543 กระทรวงมหาดไทย ได้ทำหนังสือแจ้งไปยังจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้จังหวัดดำเนินการซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความพอสรุปได้ว่า

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเตรียมความพร้อมในการรับโอนภารกิจจัดการศึกษาอนุบาล 3 ปี โดยกระทรวงมหาดไทยจะสนับสนุนงบประมาณ โดยได้ดำเนินการประสานการถ่ายโอนไปยังกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ในส่วนงบประมาณก็กำลังประสานงานกับสำนักงบประมาณ ในช่วงของการเตรียมความพร้อมให้ท้องถิ่นดำเนินการให้มีสถานศึกษาเกิดขึ้นก่อน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเองหรือจะรับการถ่ายโอน (อ้างใน หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0312.2 / ว 2683 ลงวันที่ 20 กันยายน 2543)

ต่อมาในปีงบประมาณ 2544 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณโครงการถ่ายโอนบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในส่วนของการถ่ายโอนการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ปีก็ได้รับงบประมาณมาให้ท้องถิ่นดำเนินการเป็นปีแรก โดยกำหนดไว้ในโครงการถ่ายโอนการพัฒนาเด็กของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่

กิจกรรมอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) แนวทางการบริหารงบประมาณ เช่นเดียวกับข้อ 2 (กิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อ)

กิจกรรมที่มีลักษณะการบริหารและฝึกอบรม ในการบริหารงบประมาณให้ส่วนราชการเจ้าของงบประมาณเป็นผู้บริหารงบประมาณโครงการดังกล่าว โดยมีผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมในการบริหารโครงการด้วย

กิจกรรมที่ลักษณะปรับปรุง / ก่อสร้างศูนย์ฯ และกิจกรรมจัดซื้ออุปกรณ์ ให้ใช้แนวทางการบริหารงบประมาณเช่นเดียวกับข้อ 1 (กิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง) และข้อ 2 (กิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อ) ตามลำดับ

กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น สำนักงบประมาณจะอนุมัติเงินประจำงวดหมวดเงินอุดหนุนโครงการถ่ายโอนดังกล่าวข้างต้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรายการและวงเงินที่กำหนดไว้ในเอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 8 งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 จำแนกเป็นรายจังหวัดให้แก่ส่วนราชการต่าง ๆ โดยระบุชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับเงินอุดหนุน โดย

ได้กำหนดว่าเพื่อให้การดำเนินการของโครงการถ่ายโอนอาหารกลางวันและโครงการถ่ายโอนอาหารเสริม (นม) มีความต่อเนื่อง การบริหารงบประมาณโครงการถ่ายโอนดังกล่าวในช่วงเดือนตุลาคม 2543 ถึงเมษายน 2544 เห็นควรให้ส่วนราชการเจ้าของงบประมาณดำเนินการในลักษณะเดิม แต่ให้แต่งตั้งผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินการจัดซื้อด้วย และตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2544 เป็นต้นไป ให้ส่วนราชการที่รับการถ่ายโอนถือปฏิบัติตามข้อที่ 2 คือ ดำเนินการจัดซื้อ (อ้างใน หนังสือสำนักงบประมาณ ที่ นร 010 / 02802 ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน 2543 และที่ นร 0409 / ว.2 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2544)

สำหรับแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจการศึกษาอนุบาล 3 ปีในปีแรก (ปีการศึกษา 2544) นั้น กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักการและแนวทางในการปฏิบัติการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้พอสรุปได้ดังนี้

หลักการ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบอยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว (ปีการศึกษา 2543) จะต้องรับผิดชอบจัดการการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ ในปีการศึกษา 2544 เป็นต้นไป (พฤษภาคม 2544) โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะสนับสนุนด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์หรือครูผู้สอนเดิมในระยะแรกของการดำเนินการ และจะจัดสรรงบประมาณค่าอาหารกลางวัน ค่าอาหารเสริม (นม) และค่าวัสดุการศึกษา (รายหัว) ในปีงบประมาณ 2544 และให้กรมการปกครองดำเนินการจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2545 ซึ่งให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการปฏิบัติได้ดังนี้

1. ให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือโรงเรียนเทศบาลเน้นผู้ออกประกาศรับสมัครรับเด็กอนุบาล 3 ขวบ เข้าเรียนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 30 และตาม พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 41

2. ้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามข้อ 1 โดยความเห็นชอบของสภา พิจารณาดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาอยู่แล้ว และ้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถจัดการศึกษาได้ โดยไม่ต้องใช้อาคารสถานที่หรือบุคลากรเดิมของโรงเรียน

- 1) ประกาศรับเด็กเข้าเรียนและแยกดำเนินการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบเอง
- 2) รับผิดชอบจัดหาสถานที่และงบประมาณค่าจ้างผู้ดูแลเด็กหรือครูพี่เลี้ยง
- 3) ดำเนินการจัดซื้ออาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) และวัสดุการศึกษา (รายหัว) ตามโครงการถ่ายโอนงาน / กิจกรรมบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในกิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อ ตามสำเนาหนังสือสำนักงบประมาณ ค่วนที่สุด ที่ นร 0409/ว2 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2543 ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2544

4) บริหารการแจกจ่ายอาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) และวัสดุการศึกษาให้แก่เด็กอนุบาล 3 ขวบ ในความรับผิดชอบอย่างทั่วถึง

5) ในการจัดเก็บค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินบำรุงการศึกษา พ.ศ. 2522

6) รายงานผลการดำเนินการให้สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นทราบเพื่อจัดเตรียมงบประมาณสนับสนุนในปีต่อไป

2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่เคยจัดการศึกษาและยังต้องใช้อาคารสถานที่หรือบุคลากรเดิมของโรงเรียน

1) จัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนกลุ่มองค์กรประชาคม ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ และการจัดบริการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ประกาศรับเด็กเข้าเรียน

3) ประสานงานกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในพื้นที่ เพื่อให้สนับสนุนอาคารสถานที่ และครูอัตราจ้าง หรือครูผู้สอนเดิม ให้ดำเนินการสอนต่อไปในระยะแรกของการดำเนินการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมในการตัดสินใจในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการกำกับคุณภาพ

4) ดำเนินการจัดซื้ออาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) และวัสดุการศึกษา (รายหัว) ตามโครงการถ่ายโอนงาน / กิจกรรมบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในกิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อ (อ้างใน หนังสือสำนักงบประมาณ ค่วนที่สุด ที่ นร.0409 / ว. 2 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2543)

ต่อมาเมื่อได้รับการถ่ายโอนการจัดการศึกษามาได้ระยะหนึ่งแล้ว ในปีการศึกษา 2545 กรมการปกครองก็ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ ปีการศึกษา 2545

ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับถ่ายโอนการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 และได้ประกาศจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ฉะนั้นนับตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการในการเปิดให้บริการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนี้

1. ประธานโรงเรียน สปช. ขอใช้อาคารเรียนตลอดปีการศึกษา (กรณีจัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในโรงเรียน สปช.)

2. องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นประกาศรับสมัครเด็ก 3 ขวบ เข้าเรียน พร้อมแจกใบสมัคร เข้าเรียน ซึ่งจะกำหนดวัน เวลาและสถานที่รับสมัครไว้ด้วย (ตามตัวอย่างประกาศและใบสมัครที่แนบมาพร้อมนี้)

3. กรณีองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งการกำหนดโครงการฝ่ายการศึกษายังไม่แล้วเสร็จ ขอให้จัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาในชุมชน ผู้บริหารองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนกลุ่มองค์กรประชาคมในองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียน สปช. ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานด้านการศึกษาขององค์รปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเลขานุการ คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ สำหรับเทศบาล ซึ่งมีโครงสร้างฝ่ายการศึกษาแล้ว ขอให้ฝ่ายการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยให้มีหน้าที่บริหารและดำเนินการจัดบริการศูนย์ฯ ประสานงานทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการให้บริการต่าง ๆ ของศูนย์ และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับชุมชน ฯลฯ

4. เนื่องจากการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ มิใช่การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรัฐจะจัดให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ฉะนั้นองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจัดเก็บค่าใช้จ่ายในการให้บริการตามความเหมาะสมได้ แต่จะต้องไม่ทำให้ผู้ปกครองเดือดร้อน

5. กำหนดเปิดภาคเรียน วันที่ 17 พฤษภาคมของทุกปี (กรณีเป็นวันหยุดให้เลื่อนไปเปิดในวันถัดไป)

6. รายงานผลการจัดการศึกษาให้สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง ไม่เกินวันที่ 20 มิถุนายน (1 เดือนหลังเปิดภาคเรียนที่ 1) เพื่อเตรียมขออนุมัติวงงบประมาณสำหรับภาคเรียนต่อไป

นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2544 เป็นต้นมา ภารกิจการถ่ายโอนการศึกษาขององค์รปกครองส่วนท้องถิ่น มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เมื่อองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ มาดำเนินการเองเต็มรูปแบบมากขึ้น ในปีการศึกษา 2544 ในส่วนของงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินการก็มีความชัดเจนมากขึ้นและต้องดำเนินการถ่ายตนเองทุกอย่าง ดังนั้นเมื่อให้การดำเนินงานมีความชัดเจน ถูกต้องและมีความคล่องตัวยิ่งขึ้น สำนักงบประมาณจึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานไว้อย่างละเอียด เพื่อสะดวกแก่การปฏิบัติสำหรับโครงการนี้ในปีงบประมาณ 2545 ไว้ดังนี้

1. ในปีงบประมาณ 2545 สำนักงานประมาณยังคงตั้งงบประมาณ เพื่อการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ที่ถ่ายโอนจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ที่ส่วนราชการเดิม

2. ในการบริหารงบประมาณตามโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องถือปฏิบัติตาม

2.1 หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการบริหารงบประมาณโครงการถ่ายโอนงาน / กิจกรรมบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ 2545 ตามหนังสือสำนักงานประมาณ ค่วนที่สุด ที่ นร 0409/ว7 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2544

2.2 หลักเกณฑ์การเบิกจ่ายเงินงบประมาณโครงการถ่ายโอนบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหนังสือกระทรวงการคลัง ค่วนที่สุด ที่ กค 0530.1/ว102 ลงวันที่ 28 กันยายน 2544

3. งบประมาณที่จัดตั้งตามโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ในปีงบประมาณ 2545 ประกอบด้วย

3.1 ค่าอาหารกลางวัน

3.2 ค่าอาหารเสริม (นม)

3.3 ค่าวัสดุการศึกษา (รายหัว)

3.4 ค่าจ้างชั่วคราวครูรายเดือน

เนื่องจากงบประมาณโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ไม่เพียงพอจัดสรรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ครบตามเป้าหมาย ในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาเกินกว่าจำนวนที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ขอให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้จ่ายงบประมาณส่วนที่เกิน จากเงินรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถประสานขอทราบวงเงินจัดสรรล่วงหน้าได้จากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

4. การบริหารงบประมาณโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ)

4.1 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะจัดสรรงบประมาณ และขออนุมัติเงินประจำงวดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจะแจ้งการจัดสรรและจัดทำใบแจ้งการเบิกจ่ายเงินงบประมาณแทนกันโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ให้สำนักงานคลังจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับถ่ายโอน เมื่อได้รับแจ้งรายละเอียด ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตรวจสอบเป้าหมาย / พื้นที่ดำเนินการ หากมีกรณีต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข ให้แจ้งส่วนราชการเจ้าของงบประมาณในจังหวัดตรวจสอบ และ

ขออนุมัติผู้ว่าราชการจังหวัดเปลี่ยนแปลงเป้าหมาย และพื้นที่ดำเนินการ ก่อนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะเบิกจ่ายจากสำนักงานคลังจังหวัด / คลังจังหวัด ณ อำเภอ

4.3 การเบิกจ่ายงบประมาณโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ค่าอาหารกลางวันและค่าอาหารเสริม (นม) ให้ถือปฏิบัติ ตามคู่มือแนวทางการดำเนินงานโครงการถ่ายโอนงบประมาณอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) ปีงบประมาณ 2545 ตามหนังสือ กรมการปกครอง ค่วนที่สุด ที่ มท 0312/ว611 ลงวันที่ 24 ตุลาคม 2544

4.4 การเบิกจ่ายงบประมาณโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ค่าจ้างชั่วคราวครูรายเดือนและค่าวัสดุการศึกษาอยู่ในระหว่างดำเนินการขอทำความตกลงกับกระทรวงการคลัง เพื่อให้สามารถเบิกจ่ายจากสำนักงาน คลังจังหวัดปีละ 2 ครั้ง โดยไม่ต้องแนบเอกสารประกอบฎีกาเช่นเดียวกับการเบิกจ่ายเงินงบประมาณอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม)

5. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการจ้างครูอัตราจ้างชั่วคราวรายเดือนตามวงเงินที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ รวมทั้งจัดจ้างครูในส่วนที่เกินวงเงินที่ได้รับด้วยเงินรายได้ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความต่อเนื่องระหว่างภาคเรียน ขอให้พิจารณาจ้างลูกจ้างเดิม ซึ่ง สปช. เคยจ้างและทำการสอนเด็กปฐมวัยอายุ 3 ขวบ ในภาคเรียนที่ 1 ต่อไป

เนื่องจากตำแหน่งครูอัตราจ้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณากำหนดเป็นมาตรฐานทั่วไป ฉะนั้นในระหว่างที่การกำหนดยังไม่แล้วเสร็จ เห็นควรให้ ก.จ.จ. และ ก.อบต. จังหวัดเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบการกำหนดตำแหน่งใหม่ ในระหว่างที่ยังไม่มีมาตรฐานทั่วไป

6. ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรายงานผลการดำเนินการโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) เป็นรายเดือนให้อำเภอและจังหวัดพร้อมสำเนาแจ้งส่วนราชการเจ้าของงบประมาณในระดับจังหวัดและคลังจังหวัดทราบตามแบบรายงานที่สำนักงานประมาณกำหนด (แบบ สป.บ.2) ภายในวันที่ 1 ของทุกเดือน สำหรับการรายงานผลการดำเนินงาน ไปยังกรมการปกครองจะได้กำหนดแบบรายงานและแจ้งให้ทราบต่อไป

7. ในกรณีที่มีปัญหาอันเนื่องมาจากการถ่ายโอนงบประมาณโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ขอให้คณะกรรมการกำกับดูแลและแก้ไขปัญหาการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น เป็นเลขานุการรับผิดชอบประสานการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงด้วยดี หากเกินความสามารถขอให้หารือ

กรรมการปกครอง หรือส่วนราชการเจ้าของงบประมาณและสำเนาให้กรรมการปกครองทราบ เพื่อติดตาม เร่งรัดการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

แนวทางการปฏิบัติด้านการถ่ายโอนครูพี่เลี้ยง ครูผู้ดูแล ครูลูกจ้างชั่วคราวรายเดือนของ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

ตามที่ได้มีการถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ของกรมการพัฒนาชุมชน ภารกิจการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และภารกิจด้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดของกรมการศาสนา ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการจ้างครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูลูกจ้างชั่วคราวรายเดือนและครูพี่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาแล้วเห็นว่า เนื่องจากบุคลากรดังกล่าวเป็นผู้มีประสบการณ์และความชำนาญในหน้าที่ครูผู้ดูแลเด็กเล็ก และครูพี่เลี้ยงประกอบกับบุคคลดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นแล้ว ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติงานตามภารกิจด้าน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ภารกิจการศึกษาก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) และภารกิจด้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ปฏิบัติงานดังกล่าว จึงขอได้โปรดแจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีครูพี่เลี้ยง ครูผู้ดูแลเด็กเล็กและครูลูกจ้างชั่วคราวปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ดำเนินการ ดังนี้

1. แจ้งให้ผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งดังกล่าวปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีการถ่ายโอน เมื่อคณะกรรมการกลางข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น (ก.จ. ก.ท. ก.อบต.) ได้จัดส่งมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการถ่ายโอนลูกจ้างชั่วคราวและ ก.จ.จ. ก.ท.จ. ก.อบต. จังหวัด ได้ประกาศใช้หลักเกณฑ์การถ่ายโอนลูกจ้างชั่วคราวแล้ว ให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับโอนบุคคลดังกล่าว โดยเสนอ ก.จ.จ. ก.ท.จ. ก.อบต. จังหวัด ให้ความเห็นชอบก่อนออกคำสั่งแต่งตั้ง

2. กรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการประกาศผลการสอบคัดเลือกลูกจ้างชั่วคราวเพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งครูพี่เลี้ยงหรือครูผู้ดูแลเด็กไว้แล้ว หรือได้ดำเนินการจ้างลูกจ้างชั่วคราวปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งดังกล่าว ก็ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาแต่งตั้งลูกจ้างชั่วคราวดังกล่าวในตำแหน่งอื่นตามที่เห็นเหมาะสม เว้นแต่ตำแหน่งครูพี่เลี้ยงหรือครูผู้ดูแลเด็กว่างหรือไม่มีตัวผู้ปฏิบัติงานเดิมอยู่

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อม ในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ตัวชี้วัดและระดับคุณภาพในการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547 แล้ว รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นพิจารณาแล้วเห็นว่า กฎกระทรวงดังกล่าว กำหนดให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความประสงค์จะจัดการศึกษา หรือรับโอนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือเปลี่ยนแปลงประเภทการจัดการศึกษา ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และยื่นคำขอรับการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือส่วนราชการที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาก่อนวันเริ่มต้นปีการศึกษาใหม่ ไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ซึ่งในปีการศึกษา 2548 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความประสงค์ขอยื่นคำร้องเพื่อขอรับการประเมินก่อนวันที่ 16 พฤศจิกายน 2547 และเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดยื่นความประสงค์เพื่อขอรับการประเมินแล้ว ขอให้สำเนาคำร้องแจ้งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใน 7 วัน เพื่อเป็นข้อมูลเตรียมการส่งเสริมสนับสนุน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

จึงพอสรุปได้ว่า ทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา ได้มีการซักซ้อมและเตรียมความพร้อมในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานประมาณ ซึ่งการถ่ายโอนการจัดการศึกษามีคำสั่งดำเนินการอยู่ในนั้น จะเริ่มการถ่ายโอนการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย อนุบาล 3 ปี โดยมีการถ่ายโอนเงินงบประมาณมาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานที่อยู่ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล จะต้องเร่งให้มีการเตรียมความพร้อม เพื่อเตรียมรับการถ่ายโอน ซึ่งคาดว่าจะให้แล้วเสร็จภายในปีงบประมาณ 2553

3. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและแนวคิดสำคัญ ดังนี้

3.1 แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

3.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไปด้วย

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคล ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

3.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ของมนุษย์เรามีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดี ถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยการเรียนรู้ของเด็ก

3.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคน จากการเล่นเด็กมีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์และแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นทางที่จะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อม ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ จึงถือ “การเล่น” อย่างมีจุดหมายหมาย เป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

3.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของเด็ก หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ ถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็ก มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3.2 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยได้กำหนดปรัชญาไว้ว่า “การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม – วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม”

3.3 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

ปัจจุบันการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้ยึดหลักการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กไว้ 6 ประการ ดังนี้

3.3.1 การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม โดยจะพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็กเป็นสำคัญและเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีและควรเป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส เด็กพิเศษได้พัฒนา รวมทั้งยอมรับถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษาของเด็กด้วย

3.3.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยต้องจัดสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โดยจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย ผ่อนคลาย มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลายกับวัย เพราะสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมและสถานศึกษานั้น ๆ เห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษากับเด็กปฐมวัยมากน้อยเพียงใด

3.3.3 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้นำและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อนเพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อมและจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม

3.3.4 การบูรณาการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่าหนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้สอน ดังนั้นจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ

3.3.5 การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินระดับปฐมวัย วิธีสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนเองและพัฒนาการ การเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ นอกจากนี้ข้อมูลจากการประเมินยังชี้ให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน

3.3.6 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ผู้สอน พ่อแม่และผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

จึงสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบันนี้ ได้ยึดแนวคิดสำคัญที่เป็นฐานในการพัฒนาเด็กอยู่ 4 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นและแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม โดยได้กำหนดปรัชญาในการพัฒนาเด็กไว้ว่าจะพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบทของสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม ซึ่งการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการมีปัจจัยประกอบที่เหมาะสม ได้แก่ มีการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การจัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ มีการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างเหมาะสม และต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอน โรงเรียนกับผู้ปกครอง

3.4 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

ปัจจุบันนี้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยได้เปลี่ยนมาใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งหลักสูตรฉบับนี้คือเป็นหลักสูตรแกน โดยใช้เป็นเพียงแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก โดยครูและนักพัฒนาเด็กจะต้องพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เป็นของตนเองขึ้นมา เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการและความสนใจของเด็กและบริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพได้นั้น นักพัฒนาหลักสูตรอื่นได้แก่ ครูผู้สอน นักการศึกษาและนักพัฒนาการเด็ก ควรจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการให้ต้องแท้

ซึ่งหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

3.4.1 หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญดังนี้

- 1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
- 2) ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
- 3) พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
- 4) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
- 5) ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

3.4.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เมื่อเด็กจบการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กจะบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในจุดหมาย 12 ข้อ มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จะครอบคลุมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ดังนี้

- 1) ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
- 2) กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
- 3) มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข
- 4) มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม
- 5) ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวและรักการออกกำลังกาย
- 6) ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 7) รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย
- 8) อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 9) ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
- 10) มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

- 11) มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 12) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

3.4.3 คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัย หรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจเกิดขึ้นตามวัยมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็ก เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล ข้อมูลไปช่วยพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ ช่วยเหลือเด็กได้ทันท่วงทีในกรณีที่พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัย ผู้สอนจำเป็นต้องหาจุดบกพร่องและรีบแก้ไข

3.4.4 โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฏิบัติ ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย จึงกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1) สารการเรียนรู้

สารการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ทั้งสองส่วนใช้เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษาอาจจัดในรูปแบบหน่วยการสอนแบบบูรณาการ หรือเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย รวมทั้งต้องสอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.1) ประสบการณ์สำคัญ จะช่วยอธิบายให้ผู้สอนเข้าใจว่าเด็กปฐมวัย ต้องทำอะไร เรียนรู้อะไรต่าง ๆ รอบตัวอย่างไร และทุกประสบการณ์มีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ช่วยแนะผู้สอนในการสังเกต สนับสนุนและวางแผนการจัดกิจกรรมให้เด็ก ประสบการณ์สำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ของเด็ก ประสบการณ์สำคัญจะครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ

(1) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสดูแลสุขภาพและสุขอนามัย รักษาความปลอดภัย พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก

(2) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริง

แจ่มใส ได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง ขณะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

(3) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม

(4) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านการคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนกและเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ / ระยะ) และเวลา

1.2) สารที่ควรเรียนรู้ สารในส่วนนี้กำหนดเฉพาะหัวข้อไม่มีรายละเอียด ทั้งนี้เพื่อประสงค์จะให้ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ ความสนใจของเด็ก อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้โดยคำนึงถึงประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สารที่ควรเรียนรู้ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัวและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก

3.5 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย เป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระตามความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของทุกคนในสถานศึกษาและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายหรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์) เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาเด็ก

3.5.1 ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

1) ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2) ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางจัดทำตามหัวข้อ ดังนี้

2.1) วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายหรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์)

2.2) โครงสร้างหลักสูตร ในส่วนของโครงสร้างหลักสูตรจะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

(1) สารการเรียนรู้รายปี

การกำหนดสารการเรียนรู้รายปี สถานศึกษาสามารถทำได้โดยยึดจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรแกนกลาง) เป็นหลักในการกำหนดสารการเรียนรู้ ซึ่ง สารการเรียนรู้ ประกอบด้วยสาระที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญ ดังนั้นผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องวางแผนล่วงหน้า ว่าเด็กแต่ละช่วงวัยควรจะเรียนรู้อะไร ประสบการณ์สำคัญใดบ้าง เพื่อให้บรรลุมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด โดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจในคุณลักษณะตามวัย / พัฒนาการของเด็กปฐมวัย หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยและประสบการณ์ของผู้สอน มาช่วยกำหนดสารที่ควรเรียนรู้รายปีแยกตามอายุ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับอายุที่สถานศึกษาจัดอยู่ กำหนดประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าเด็กจะได้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์สำคัญนั้น ๆ เมื่อได้โครงสร้างหลักสูตรเป็นรายปีแล้วก็นำไปจัดประสบการณ์ในห้องเรียน ควรนำสารการเรียนรู้รายปีที่วิเคราะห์ไว้พร้อมกับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือตัวบ่งชี้ในแต่ละพัฒนาการมาจัดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ตลอดปี ทั้งนี้ผู้จัดทำหลักสูตรควรตรวจสอบสารที่ควรเรียนรู้อีกครั้งว่าครอบคลุมหัวข้อเรื่องที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้วหรือไม่ และทำเช่นเดียวกับประสบการณ์สำคัญ ในกรณีที่สถานศึกษาใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์แบบหน่วย (Unit) เพื่อสะดวกในการจัดประสบการณ์แต่ละสัปดาห์ เมื่อกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ตลอดปีแล้ว เป็นหน้าที่ของผู้สอนในแต่ละชั้นเรียนจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ของตน ซึ่งจะนำไปสู่รายละเอียดของการสอนในแต่ละชั้น

(2) กำหนดเวลาเรียน

2.3) การจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอนต้องพิจารณาถึงแนวการจัดประสบการณ์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งความสนใจ ความสามารถและสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยเป็นหลักในการกำหนดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์

2.4) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยจะกำหนดสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกห้องเรียน ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดกับเด็ก ผู้สอนสามารถเขียนแผนการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องและสภาพแวดล้อมภายนอกห้องของสถานศึกษาปฐมวัย บรรยากาศการเรียนรู้ พร้อมทั้งเขียนคำอธิบายประกอบ ให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนและได้ถือเป็นหลักปฏิบัติในสถานศึกษาของตน

2.5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ผู้สอนในระดับปฐมวัยควรจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับวัย พัฒนาการของเด็ก รวมทั้งบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่

2.6) การประเมินพัฒนาการ สถานศึกษาปฐมวัยมีหน้าที่จัดทำแนวปฏิบัติในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาการที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งมีหลักการในการประเมิน คือ ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน และนำผลมาพัฒนาการเด็ก ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี สภาพการประเมิน ควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน และประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ ซึ่งวิธีการประเมินที่เหมาะสมที่สุดและควรใช้กับเด็กปฐมวัย คือ การสังเกตและบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ

2.7) การบริหารจัดการหลักสูตร กำหนดวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการสนับสนุน เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาบรรลุผล เด็กมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

3.6 แนวทางการจัดประสบการณ์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้ให้แนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

- 1) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 2) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือเด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลองและคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 3) จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้
- 4) จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำและนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วม
- 5) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน
- 6) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

7) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

8) จัดประสบการณ์ ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

9) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมและการประเมินพัฒนาการ

10) ทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำข้อมูลที่ได้มาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3.7 การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการ หมายถึง กระบวนการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในขณะทำกิจกรรม แล้วจดบันทึกลงในเครื่องมือที่ผู้สอนสร้างขึ้นหรือกำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกในแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลในการพัฒนากิจกรรมให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ โดยมีขั้นตอนในการประเมินพัฒนาการเด็ก ดังนี้

1) ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน
2) วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสม สำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ

3) ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผนและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมินและบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่านคู่มือ หรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

4) ประเมินและสรุป การประเมินและสรุปนั้นต้องดูจากผลการประเมินหลาย ๆ ครั้ง มิใช่เพียงครั้งเดียว หรือนำเอาผลจากการประเมินเพียงครั้งเดียวมาสรุป อาจทำให้ผิดพลาดได้ ผลการประเมินดูได้จากผลที่ปรากฏในเครื่องมือประเมินและบันทึกพัฒนาการ

5) รายงานผล เมื่อได้ผลจากการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว ผู้สอนจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลไปยังผู้ใด เพื่อจุดประสงค์อะไรและจะต้องใช้รูปแบบใดสำหรับรายงาน

6) การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้สอนต้องตระหนักว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้สอนควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายาม มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง ควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร

2 ทาง คือ จากสถานศึกษาไปสู่บ้านและจากบ้านมายังสถานศึกษา กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก สำหรับการติดต่อกับผู้ปกครองอาจทำได้หลายวิธี เช่น การติดต่อด้วยวาจา ได้แก่ การสนทนาด้วยตนเอง ทางโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น นอกจากนี้อาจให้ผู้ปกครองอาสาสมัครมาช่วยงานผู้สอนในสถานศึกษา เช่น เล่านิทาน ร้องเพลงและอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ช่วยในเวลาเด็กทำกิจกรรมเสรี ช่วยสังเกตเด็ก ซึ่งสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธี ดังนี้

วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ในการประเมินเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธี ดังต่อไปนี้

1. การสังเกตและการบันทึก การสังเกตมีอยู่ 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และอีกแบบหนึ่ง คือการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นและผู้สอนจดบันทึกไว้ การสังเกตและการบันทึกพัฒนาการเด็กสามารถใช้แบบง่าย ๆ คือ

1.1) แบบบันทึกพฤติกรรม ใช้บันทึกเหตุการณ์เฉพาะอย่าง โดยบรรยายพฤติกรรมเด็ก ผู้บันทึกต้องบันทึกวัน เดือน ปีเกิดของเด็ก และวัน เดือน ปีที่ทำการบันทึกแต่ละครั้ง

1.2) การบันทึกรายวัน เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ในชั้นเรียนทุกวัน ถ้าหากบันทึกในรูปแบบของการบรรยายก็มักจะเน้นเฉพาะเด็กรายที่ต้องการศึกษา

1.3) แบบสำรวจรายการ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์เด็กแต่ละคนได้ค่อนข้างละเอียด เหมาะสมกับเด็กระดับปฐมวัย

2. การสนทนา สามารถใช้การสนทนาได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็น และพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของเด็ก และบันทึกผล การสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกรายวัน

3. การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคลและควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ผู้สอนควรใช้คำถามที่เหมาะสมเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ

4. การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน

ซึ่งมีข้อควรพิจารณาในการเลือกเก็บข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงาน มีดังนี้ คือ

1. ข้อมูลที่แสดงถึงระดับพัฒนาการและความสำเร็จเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กกระทำ ซึ่งได้มาจากเครื่องมือการประเมิน
 2. ข้อมูลที่รวบรวมจากผลงานต่าง ๆ ของเด็ก อาจให้เด็กช่วยเลือกเก็บด้วยตัวเอง หรือผู้สอนกับเด็กร่วมกันเลือก
 3. ข้อมูลของเด็กที่ได้จากผู้ปกครอง
- การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก ตัวชี้ของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้ทั่ว ๆ ไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟันและการเจริญเติบโตของกระดูก

3.8 การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญต่อเด็กเนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลองและต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของหลักสูตร เพื่อส่งผลให้บรรลุจุดหมายในการพัฒนาเด็ก ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงความสะดวก ปลอดภัย ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น ความสะดวกในการทำกิจกรรม ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น ฯลฯ ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่องเล่น บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่าง ๆ

ในการจัดสภาพแวดล้อมนั้น จะมีทั้งการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ซึ่งมีหลักสำคัญในการจัด ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวก เป้าหมายการพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตรได้ประกอบด้วย พื้นที่อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและผู้สอน ได้แก่ ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือที่แขวนผลงาน ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่องหรือจัดใส่แฟ้มรายบุคคล ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก ที่เก็บเครื่องใช้ของผู้สอน เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวผู้สอนและป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว และพื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบล็อกลูกอยู่ห่างจากมุมหนังสือ ในส่วนของการจัด สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนที่หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่น พร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษา ดูแลรักษาความสะดวก ปลอดภัยไม่ให้ความร้อนรุ่มรอบ ๆ บริเวณสถานศึกษา ได้แก่

บริเวณสนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราย หิน พื้นสำหรับเล่นของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทรายพร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว เป็นต้น ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นตรวจตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรง ปลอดภัยอยู่เสมอและหมั่นดูแลเรื่องความสะอาด

ที่นั่งเล่นพักผ่อน จัดที่นั่งไว้ได้ต้นไม้มีร่มเงา อาจใช้กิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ อาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครอง

บริเวณธรรมชาติ ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณสถานศึกษา มีไม่มากนัก อาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถาง

3.9 บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร

การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรในระบบสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่หรือผู้ปกครอง และชุมชน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็ก ได้แก่

1) บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย

ต้องศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย คัดเลือกบุคลากรที่ทำงานกับเด็ก เช่น ผู้สอน พี่เลี้ยงอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการจัดบริการทางการศึกษาให้เด็กได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาตนเอง มีความรู้ก้าวหน้าอยู่เสมอ สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมตลอดจนสื่อวัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร โดยจัดให้มีระบบนิเทศภายในอย่างมีระบบ เป็นต้น

2) บทบาทผู้สอนปฐมวัย

การพัฒนาคุณภาพเด็กโดยถือว่าเด็กมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ สอดคล้องกับพัฒนาการและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงควรมีบทบาท / หน้าที่ คือ บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

3) บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

เพื่อความเข้าใจตรงกันและพร้อมร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ดังนั้นพ่อแม่หรือผู้ปกครองควรมีบทบาทหน้าที่ โดยการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษา และให้ความเห็นชอบ กำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก ส่งเสริม สนับสนุนกิจ

กรรมของสถานศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นต้น

4) บทบาทของชุมชน

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้มีการประสานความร่วมมือ เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้นชุมชนจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา สมาคม / ชมรมผู้ปกครอง เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลป วัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทำหน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

(อ้างอิง กรมวิชาการ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 : 2546 หน้า 2 – 47)

3.10 การบริหารงานการศึกษาปฐมวัย

3.10.1 ความสำคัญของการบริหารงานการศึกษาปฐมวัย

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542 : 56 – 57) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานการศึกษาปฐมวัยไว้ 4 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อให้การดำเนินงานมีระบบเป็นระเบียบเรียบร้อย
- 2) เพื่อให้การดำเนินงานตรงตามเป้าหมาย
- 3) เพื่อช่วยให้ประหยัดกำลังคน วัสดุอุปกรณ์และเวลา
- 4) เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3.10.2 การบริหารงานด้านการศึกษาปฐมวัย

การบริหารงานด้านการศึกษาปฐมวัย ไว้ 6 งานหลัก คือ

1) **งานบริหารด้านวิชาการ** ถือว่าเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา เพราะเป็นงานที่ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมพื้นฐานทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและคุณธรรมของเด็ก เพื่อจะได้ศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป ภาระงานในส่วนนี้ ได้แก่ การวางแผนโครงการในการดำเนินงานการจัดชั้นเด็กเล็กของโรงเรียน จัดทำกำหนดการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและปรับปรุงใช้ให้เหมาะสม จัดหาสื่อการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นิเทศและควบคุมการสอนของครูให้

ดำเนินไปตามกำหนดการสอน จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาการจัดกิจกรรม การวัดผลและประเมินผลพัฒนาการเด็ก รวมทั้งการอบรมครูในโรงเรียน

2) **งานด้านบุคลากร การบริหารงานบุคลากร** ถือว่าเป็นหัวใจของการบริหาร เพราะการดำเนินงานทุกด้านในโรงเรียนจะขับเคลื่อนไปอย่างมีประสิทธิภาพก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานบุคลากรของโรงเรียน ซึ่งภาระงานในส่วนนี้ ได้แก่ การกำหนดแนวทางเกี่ยวกับตัวบุคคลที่จะต้องดำเนินงานของปฐมวัยเป็นแนวทางปฏิบัติของบุคคลที่รับผิดชอบ การจัดแบ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ให้มีการประสานสัมพันธ์ที่ดีกับฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน การบังคับบัญชาบุคคลเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย กระตุ้นให้บุคลากรในทุกฝ่ายทำงานด้วยความตั้งใจและเต็มใจ และควบคุมดูแลให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานตามแผนงานและนโยบายที่กำหนดไว้

3) **งานบริหารด้านกิจกรรมนักเรียน** มีภาระงาน ได้แก่ การดำเนินงานและศึกษากฎ ระเบียบ ข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานเรื่องการจัดชั้นเรียนในระดับปฐมวัย จัดทำเขตบริการของโรงเรียนในระดับปฐมวัยให้ชัดเจน ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน จัดปฐมนิเทศผู้ปกครอง

4) **งานบริหารด้านธุรการ การเงิน พัสดุ** มีภาระงาน คือดำเนินงานสารบรรณให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ควบคุมการดำเนินงานทั่วไป จัดทำและควบคุมดูแลงานเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ควบคุมดูแลให้การปฏิบัติการเกี่ยวกับการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ของโรงเรียน ดำเนินไปด้วยความถูกต้องตามระเบียบและเสริมสร้างความสัมพันธ์ พร้อมทั้งประสานงานระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านงานธุรการ การเงินและพัสดุ

5) **งานบริหารด้านอาคารสถานที่** มีภาระงาน ได้แก่ การจัดห้องเรียนและสถานที่ให้มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย จัดหาอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนเด็กปฐมวัย ปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นต้น

6) **งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน** ซึ่งงานด้านนี้ จะพยายามเน้นให้ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งชุมชนควรจะให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ ซึ่งภาระงานในการบริหารด้านนี้ ได้แก่ ส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ชุมชนได้รับความถึงการดำเนินการและการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน (อึ้งใน เขียวพา เดชะคุปต์, 2542 : 56 – 67)

3.10.3 การบริหารการศึกษาปฐมวัย

การบริหารงานของศูนย์เด็กปฐมวัยใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดศูนย์เด็กนั้น ๆ การจัดการศึกษาปฐมวัยของไทยนั้น จัดโดยหลายหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานที่จัดตั้งสถานศึกษาปฐมวัยขึ้นนั้นต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่ต่างกัน

การบริหารศูนย์เด็กปฐมวัยในประเทศไทยมีการบริหารงานต่าง ๆ กันไป ซึ่งสามารถแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ 3 ประเภท ดังนี้

1) **ประเภทที่ 1** จัดตั้งโดยรัฐใช้เงินงบประมาณแผ่นดินในการจัดตั้งและดำเนินการ โดยหน่วยงานของรัฐ การแต่งตั้งบุคลากรและระบบการบริหารจะต้องเป็นไปตามระเบียบของรัฐที่วางไว้ทุกประการ สถานศึกษาเหล่านี้ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลของรัฐ โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดชั้นเด็กเล็ก (เด็กอายุ 5 ขวบ)

2) **ประเภทที่ 2** จัดตั้งโดยเอกชน ซึ่งหมายรวมถึงสมาคม มูลนิธิหรือองค์การใดองค์การหนึ่ง สถานศึกษาเหล่านี้รัฐจะทำหน้าที่ควบคุมทางด้านคุณภาพและการดำเนินงานบางประการ กระทรวงมหาดไทยดำเนินงานอยู่ การบริหารส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของเจ้าของโรงเรียน แต่อีกส่วนหนึ่งจะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ทางราชการวางไว้ เช่น ในด้านการเงิน ด้านวิชาการและงานอาคารสถานที่

3) **ประเภทที่ 3** ประเภทนี้ชุมชนเป็นผู้จัดตั้ง มีคณะบุคคลเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในรูปของกรรมการลักษณะของการบริหารศูนย์ก็จะเป็นไปตามความเห็นชอบของกรรมการแต่ละศูนย์ก็จะมีระบบไม่เหมือนกันหน่วยงานประเภทนี้ก็ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การบริหารงานของศูนย์เด็กปฐมวัยจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการจัดตั้ง สังกัดและขนาดของสถานศึกษา ซึ่งไม่ว่าเป็นแบบใดการบริหารงานทั่วไปย่อมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

(1) การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาปฐมวัย งานนี้หมายถึง การจัดประสบการณ์ เพื่อเตรียมเด็กให้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการจัดนั้น ๆ จะต้องครอบคลุมถึงการศึกษาหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ การนำแผนการสอนไปใช้ การจัดหาและผลิตสื่อการจัดสภาพแวดล้อม การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน การนิเทศและการประเมินความพร้อม

(2) การบริหารงานสนับสนุนงานวิชาการ

(2.1) **งานด้านธุรการและการเงิน** เป็นงานที่ช่วยบริการงานด้านอื่น ๆ ให้ดำเนินไปด้วยดี ได้แก่ ช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนเดินไปสู่ว่างานที่ดียิ่งขึ้น งานธุรการพอจะสรุปได้ดังนี้

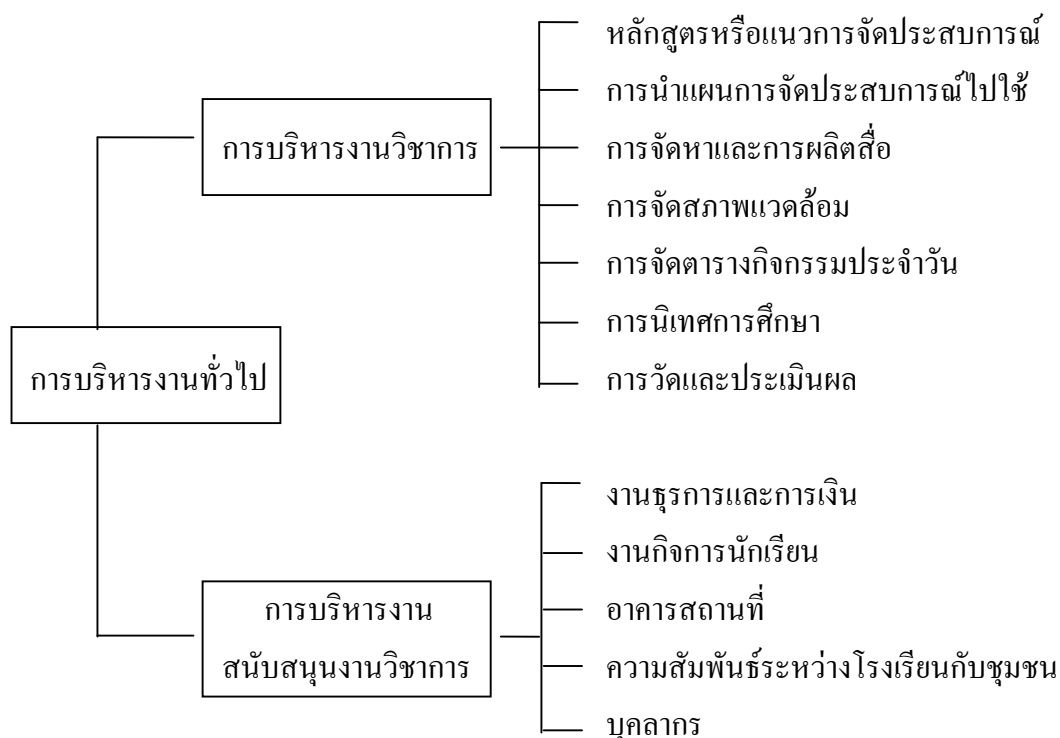
ซึ่งประกอบด้วยงานสารบรรณ งานธุรการ งานด้านงบประมาณ งานบัญชีการเงิน งานพัสดุ งานทะเบียนและรายงาน งานประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

(2.2) **งานกิจการนักเรียน** หมายถึง การบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน ซึ่งไม่เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แก่เด็กในห้องเรียน จะครอบคลุมถึงงานต่าง ๆ เช่น เขตความรับผิดชอบของโรงเรียนที่จะต้องรับเด็กเข้าเรียน การปฐมนิเทศผู้ปกครอง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีความรู้ความเข้าใจหลักการจัดการศึกษาก่อนที่จะตัดสินใจเข้าเรียน การจัดทำทะเบียนและระเบียบต่าง ๆ

(2.3) **อาคารสถานที่** เป็นการพัฒนาอาคารสถานที่ให้มีความเหมาะสมต่อการจัดประสบการณ์แก่เด็ก งานอาคารสถานที่ย่อมครอบคลุมถึงเรื่องใหญ่ ๆ อาคารเรียน ห้องเรียนและห้องพิเศษ อาคารประกอบ หมายถึงอาคารที่มีใช้ใช้เป็นห้องเรียน แต่ใช้ประโยชน์อย่างอื่น และสำหรับสถานศึกษาปฐมวัยนั้นย่อมจะต้องคำนึงถึงที่เล่นกลางแจ้ง ควรมีไม้ยืนต้นสำหรับให้ร่มเงา มีไม้ดอกไม้ประดับและเครื่องเล่นสนามและที่เล่นอื่น ๆ

(2.4) **งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน** งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ กิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการการศึกษา สมาคมศิษย์เก่า สมาคมครูและผู้ปกครอง เป็นต้น

(2.5) **งานบริหารด้านบุคลากร** การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน เป็นหัวใจของการบริหาร เพราะงานทุกชนิดของหน่วยงานทุกประเภทในโรงเรียนจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าหมาย

แผนภูมิที่ 2.1 ขอบข่ายการบริหารงานทั่วไปในศูนย์เด็กปฐมวัย

(อ้างอิง เขาวพา เดชะคุปต์ : การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. 2542 หน้า 62)

3.10.4 การนิเทศการศึกษาปฐมวัย

การนิเทศการศึกษาหรือการนิเทศการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึงการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอนระดับปฐมวัย โดยมีเป้าหมายให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัย

นอกจากนี้การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญ คือ ทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ ทำให้เกิดความเจริญงอกงามของครู แม้ครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี แต่ก็จำเป็นต้องปรับปรุงและฝึกฝนอยู่เสมอในขณะทำงานและเป็นการช่วยเหลือครูให้จัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสามารถและความแตกต่างของเด็กแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ

เพื่อช่วยเหลือและแนะนำครูให้ปรับปรุงการจัดกิจกรรม สื่อการเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับเด็ก โดยอาศัยความร่วมมือจากครูระดับก่อนประถมศึกษา กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ในปัจจุบันนี้ การนิเทศการศึกษาปฐมวัย ได้แบ่งประเภทของการนิเทศ เป็น 4 ประเภท คือ

1) การนิเทศเพื่อการแก้ไข (Corrective Supervision) หลักสำคัญ 4 ประการในการนิเทศแบบแรกนี้ ได้แก่ ถ้าสิ่งบกพร่องนั้นเล็กน้อยให้ผ่านไป ถ้าสิ่งบกพร่องมีพอประมาณแต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหาย ให้บันทึกไว้ แล้วหาโอกาสที่จะช่วยแก้ไขภายหลัง (ไม่แก้ไขทันที) ถ้าสิ่งบกพร่องทำให้เกิดผลเสียหาย ให้หาทางบอกกล่าวให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วช่วยให้คำปรึกษาและแก้ไขในเรื่องที่สำคัญและจำเป็น และถ้าสิ่งบกพร่องนั้นรุนแรง ต้องประชุมปรึกษาหารือกัน และแก้ไขช่วยเหลืออย่างจริงจังทันที

2) การนิเทศเพื่อป้องกัน (Preventive Supervision) เป็นการนิเทศเพื่อป้องกันมิให้เกิดอุปสรรคในการทำงาน ผู้นิเทศการศึกษาจะต้องใช้ประสบการณ์โดยรอบคอบ คาดคะเนว่ามีปัญหาและรออยู่เบื้องหน้าว่ามีอะไรบ้าง แล้วร่วมกับครูวางแผนที่จะป้องกันมิให้เกิดปัญหานั้น ๆ ขึ้น

3) การนิเทศเพื่อก่อให้เกิด (Constructive Supervision) เป็นการนิเทศการศึกษาที่มุ่งสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นในกาลข้างหน้ามากกว่าเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต เป็นการนิเทศด้วยการแนะนำให้ครูรู้จักวิธีการเรียนการสอนใหม่ ๆ แปลก ๆ ให้ทดลองใช้แล้ววิเคราะห์ว่าวิชาใดดีไม่ดียังไร พยายามส่งเสริมให้ครูมีความรู้สึกรับใจและเต็มใจที่จะทำงาน

4) **การนิเทศเพื่อการสร้างสรรค์ (Creative Supervision)** เป็นการนิเทศที่พยายามดึงเอาความสามารถพิเศษของครูให้ปรากฏและให้ครูนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อกิจการงาน

สำหรับขอบข่ายของการนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัยแบ่งออกเป็น 3 ขอบข่าย คือ

1) **ผู้ทำการนิเทศ** ภายในโรงเรียนผู้ทำหน้าที่นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการของโรงเรียน

2) **ผู้รับการนิเทศ** สำหรับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ผู้รับการนิเทศจะมุ่งไปที่โรงเรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้รับการนิเทศจึงได้แก่ ผู้สอน ครูวิชาการ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการและครูใหญ่

3) **งานที่จะนิเทศ** โดยทั่ว ๆ ไปการนิเทศการศึกษาในระดับปฐมวัยที่อาศัย หลักการเช่นเดียวกับการนิเทศการศึกษาระดับอื่น ๆ กล่าวคือ ในเรื่องของงานที่จะนิเทศนั้น ควรจะครอบคลุมหลักใหญ่ของงานบริหารการศึกษา ได้แก่ งานด้านวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานธุรการและการเงิน งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (อ้างอิง เยาวพา เดชะคุปต์ : การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. 2542 หน้า 63 - 67)

5. การจัดการศึกษากับภูมิปัญญาไทย

เป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา คือพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่เต็มสมบูรณ์ พร้อมทั้งในทางปัญญา ร่างกายและจิตใจ ซึ่งการพัฒนาประเทศที่ผ่านมานั้นในภาพรวม พบว่าเราได้ให้ความสำคัญกับความรู้และผู้ทรงภูมิปัญญาไทยน้อยกว่าความรู้ทางสากล จึงทำให้มีผลกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต เกิดช่องว่างทางสังคม ทำให้สถาบันครอบครัวและสถาบันชุมชนอ่อนแอลง จนเกิดเป็นปัญหาสังคมในวงกว้าง

จากการศึกษาการวิวัฒนาการการศึกษาไทยกับภูมิปัญญาไทย พบว่าการจัดการศึกษาไทยในอดีตที่ผ่านมาได้ละเลยการนำภูมิปัญญาไทยมาบูรณาการการจัดการศึกษา ซึ่งมีเหตุปัจจัยหลายประการดังนี้

1. ขาดการยอมรับภูมิปัญญาไทย
2. การละเลยและละทิ้งภูมิปัญญาไทย
3. การรับภูมิปัญญาใหม่เข้ามาอย่างขาดความระมัดระวัง
4. ขาดความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาของคน
5. ภูมิปัญญาใหม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
6. การดำรงชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันผิดปกติ
7. ระบบการศึกษาแผนใหม่ละเลยกระบวนการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาไทย
8. ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาไทย

9. การจัดการศึกษาไม่สามารถขยายโอกาสการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาไทยไว้ได้
10. การบริหารการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการศึกษาสืบทอดภูมิปัญญาไทย

จากประเด็นปัญหาทั้ง 10 ประการข้างต้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อศักยภาพในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย โดยสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมดังนี้

1. การขาดแคลนผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย
2. ผู้คนส่วนใหญ่ละเลย ละทิ้งไม่สนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาไทย
3. การจัดการศึกษาในปัจจุบันจัดแบบขาดดุลทางภูมิปัญญา
4. ขาดการสร้างสรรค์องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่อง
5. ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาไทย

(อ้างจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 หน้า 10)

สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น หลายฝ่ายต่างก็หันมาตระหนัก จะทบทวนถึงสาเหตุที่เกิดและพยายามหาแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งทุกฝ่ายต่างก็เห็นพ้องว่า การศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นรัฐบาลก็พยายามหารูปแบบและวิธีการพัฒนาในทุก ๆ หน่วยงานที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของประเทศ ดังนั้นแนวคิดในการนำมรดกทางภูมิปัญญาหรือความรู้ในชีวิตจริงที่มีอยู่ในชุมชน ร่วมกับความรู้ที่เป็นสมัยใหม่ น่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสม ด้วยเหตุที่ว่าภูมิปัญญาไทยนั้น มีความหลากหลายและเกี่ยวข้องกับทุกมิติทางสังคม โดยมี “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เรียนรู้ สืบทอด ภูมิปัญญาต่าง ๆ เหล่านี้ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนา “คน” ของประเทศได้เล็งเห็นตัวปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำแนวทางการปฏิรูปการศึกษาด้วยการฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการเรียนการสอน ตั้งแต่ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ต่อมาปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญยิ่งขึ้น จนได้รับการบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 69 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักผ่อนและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุน การค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนา ประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความ เหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึง ถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อศึกษาหาแนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย เพื่อจัดทำเป็นนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ในการจัดการศึกษา โดยมีหลักการว่าภูมิปัญญาไทยต้องได้รับการฟื้นฟูใหม่ให้บรรสานสอดคล้อง กับภูมิปัญญาสากล โดยการถ่ายทอดสู่การศึกษาอย่างสมดุลและยั่งยืนในลักษณะคงคุณค่าภูมิปัญญา ไทย ก้าวไกลไปกับภูมิปัญญาสากล ทั้งนี้เนื่องจากเล็งเห็นว่าปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่สุดแล้วปัญหาหลัก คือวิกฤตการณ์ทางปัญญา โดยอาการแสดงออกที่ชัดเจน คือพึ่งตนเองในการ แก้ปัญหาไม่ได้

(อ้างจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542. 2542 เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก)

5.1 ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 9 – 11) ได้กล่าวถึงความสำคัญ ของภูมิปัญญาไทย ไว้ดังนี้

- 1) ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง
- 2) สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
- 3) สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับวิถีชีวิต

ได้อย่างเหมาะสม

- 4) สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน
- 5) ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัย

5.2 ความหมายของภูมิปัญญาไทย

จากการศึกษาความหมายที่ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมคำว่าภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย พอสรุปได้ดังนี้

1) ภูมิปัญญา (Wisdom)

ชลธิรา สัตยวิวัฒนา (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 12) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาว่า เป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสมสืบทอดกันกรองกันมายาวนาน มีที่มาหลากหลายไร้เอกภพ แต่ก็ได้ประสมประสานกันจนเป็นเหลี่ยมมุมที่จรัสแสงคงทน และท้าทายตลอดกาลเวลา ความรู้จะไม่ได้เป็นเอกภพ (Unity) แต่ภูมิปัญญาจัดว่าเป็นเอกลักษณ์ (Identity)

ธวัช ปุณโณทก (2531 : 40 – 42) ภูมิปัญญา ยังหมายถึงประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าว โดยการใช้ควาย รู้จักสารกระตุ้น ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องมือไม้สอยในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรู้จักเอาดินนี้กระพามาแช่น้ำ ต้มให้เดือดแห้งเป็นเกลือสินเธาว์ ก็เรียกว่าภูมิปัญญาทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ปรีชา อุยตระกูล (อ้างจาก กุลจิตรา ภักคานนท์, 2531 : 9) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมมาแต่อดีตเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิตการทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่างเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านั้น

จากการสัมภาษณ์ของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาบริหารการศึกษา สาขานิเทศศึกษาและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 13) เรื่อง “ภูมิปัญญาชาวบ้านมีจรัสแสงต่อการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา” ได้สรุปความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นทำขึ้น จากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสมสืบทอดและกลั่นกรองกันมายาวนานและมีการประสมประสานกันเป็นเหลี่ยมมุมที่จรัสแสงคงทนและท้าทายตลอดกาลเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของชุมชน ปัญหาในการดำรงชีวิตและปัญหาในการประกอบอาชีพ โดยที่ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ได้มีกระบวนการวิเคราะห์และสั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลานาน เป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั่วไป

จึงพอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่อดีต แล้วถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

2) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ยิ่งยง เทาประเสริฐ (2537 : 20) ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ว่าเป็นองค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา อันเป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อการดำรงอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เผ่าพันธุ์หรือเป็นวิถีของชาวบ้าน

3) ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ได้มีนักปราชญ์และนักการศึกษา กล่าวถึงความหมายของคำว่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 12) ภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดจากการสะสม การเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานมีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชา ๆ แบบที่เราเรียน ฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจอาชีพความเป็นอยู่ เกี่ยวกับการใช้จ่ายกับการศึกษาวัฒนธรรมมันจะผสมกลมกลืนเชื่อมโยงกันไปหมด

เสรี พงศ์พิศ (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 12) ปัญญาหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นก็เรียกหมายถึงพื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้าน

สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 13) ภูมิปัญญาชาวบ้าน ศัพท์นี้การกำหนดของมันชัดเจน มีความมุ่งหมายที่จะใช้วัฒนธรรมของตนเองได้กระแสนี้ทำให้พื้นการครอบงำเป็นอิสระและสร้างสรรค์ หากทำสำเร็จแล้ว มีการสร้างตาข่ายโยงใยภูมิปัญญาระหว่างกันชุมชนหมู่บ้านก็มีอำนาจเป็นพลังสำคัญพลังหนึ่งที่จะผลักดันให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงสู่สถานที่ดีที่สุดในที่สุด

ชนทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และวิณี ศิลาตระกูล (อ้างจาก คณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 13) ภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นหมายถึงความรู้ประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการศึกษาอบรม สั่งสมและถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหรือเป็นความรู้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งได้เรียนรู้จากการทำงานจากธรรมชาติแวดล้อม สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีความสามารถเสริมสร้างความสามารถทำให้คนมีชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้างการผลิต

พอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงองค์ความรู้ ประสบการณ์ของชาวบ้านที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจากความรู้เหล่านี้คนในชุมชนนั้นได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตตลอดมาอย่างมีความสุข

4) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (ม.ป.ป.) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นองค์ความรู้ ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสม สืบทอดกันมาอันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่จะใช้แก้ปัญหา ปรับตัว เรียนรู้และมีการสืบทอด ไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือคือแก่นของชุมชนที่จรรโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน

จากการสัมมนาของนิสิตภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 14) เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยพัฒนาการศึกษาได้อย่างไร” ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคล ซึ่งอยู่ในท้องถิ่น ให้สามารถ ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข หรือสามารถแก้ปัญหาคำถามการดำเนินชีวิตของคนให้สอดคล้องกับ สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย

รัตนะ บัวสนธิ์ (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 14) ภูมิปัญญา ท้องถิ่น หมายถึง กระบวนทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนทัศน์ ดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและ ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรนเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมาย เพื่อความสงบสุขของในส่วนที่เป็นชุมชนและปัจเจกบุคคล ซึ่งกระบวนทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญาท้อง ถิ่นจำแนกออกได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ ธรรมชาติแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับมนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มี ลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ แนวคิดที่คนในท้องถิ่นนั้นมีต่อ ตนเอง โลกและสิ่งแวดล้อมอย่างมองเห็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน และได้นำองค์ความรู้เหล่านี้ มาใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งได้ถ่ายทอดความรู้และแนวคิดดังกล่าว จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่ รุ่นหนึ่งมาอย่างต่อเนื่อง จนถือว่าเป็นทุนที่สำคัญของท้องถิ่นนั้น

5.3 ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 – 2544) เป็นต้นมา ได้ระบุถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เป็นแนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน พอสรุปได้ดังนี้

1) และเอกชนส่งเสริมและพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้สามารถคิดวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา สามารถกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิดและทิศทางการพัฒนาชุมชนและทิศทางการเผชิญการเปลี่ยนแปลง

2) หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษาและองค์กรชุมชนสนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคมและประสานการเรียนรู้ ทั้งในระบบและนอกระบบให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างเต็มที่

3) ให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจิตใจ กระบวนการเรียนรู้และการแก้ปัญหาของชุมชน / จังหวัด การจัดการศึกษา รวมทั้งการพิทักษ์สิทธิเด็กทางการศึกษาร่วมกับครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพหุภาคี ได้แก่ ชุมชน สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน

4) สถานศึกษาและครูต้องให้คำแนะนำและวิธีการให้ครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรมในหลักสูตรของโรงเรียนและการเสริมหลักสูตรต่าง ๆ

5) กระทรวงศึกษาธิการจำเป็นต้องพัฒนาระบบการเทียบความรู้ของผู้เรียนในชุมชน เพื่อแสดงถึงการยอมรับในกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน

6) สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาค ในท้องถิ่น ประสานกับชุมชนเร่งพัฒนาองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชน รวมทั้งการขยายเครือข่ายโดยรัฐหรือสถาบันต่าง ๆ ในสังคม จัดสรรและระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน

(อ้างอิง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 60 - 68)

จึงพอสรุปได้ว่า แนวทางและมาตรการทั้ง 6 ประการนี้ มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์ “เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและมีการประสานการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครือข่ายอันเป็นการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งและเป็นรากฐานกระบวนการประชาธิปไตย” และตอบสนองเป้าหมาย “การประสานและขยายเครือข่ายการพัฒนาเอกชนและ

สถาบันอื่น ๆ ทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและเสริมการเรียนรู้ของชุมชน” ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญาไทยเป็นอย่างยิ่ง

ในปัจจุบันนี้กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2545 – 2559) โดยได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นปรัชญาพื้นฐานในการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแบบยั่งยืน ซึ่งมีการเชื่อมโยงโดยนำภูมิปัญญาไทยมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

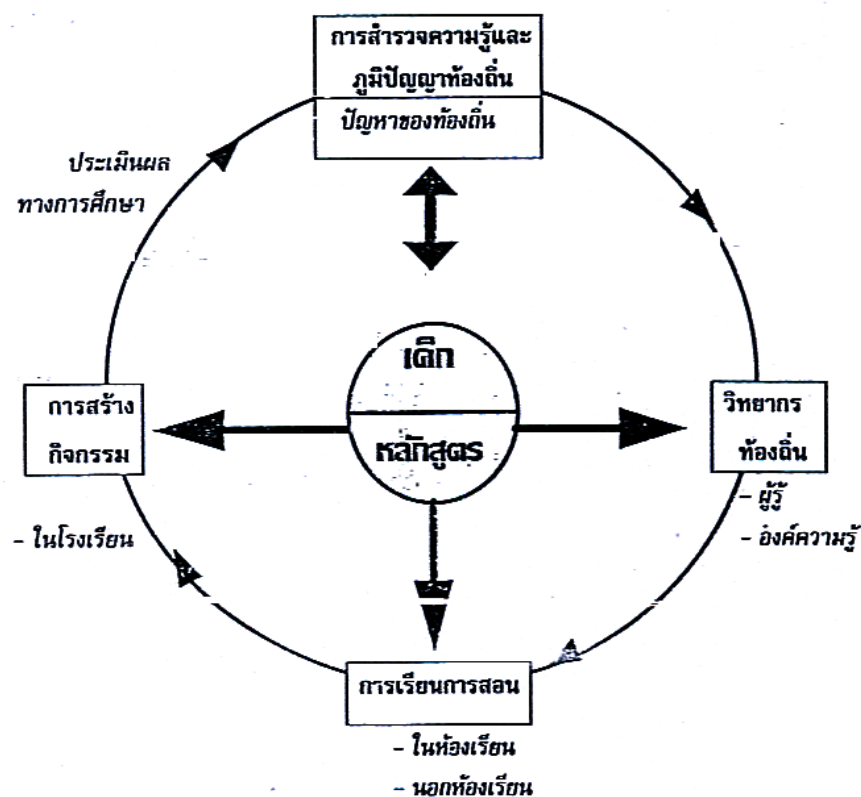
ในส่วนของการพัฒนาการศึกษาให้เป็นที่ไปตามแนวทางที่ระบุไว้ข้างต้นนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับแนวคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ ตัวครูและสถาบันการศึกษา จะต้องพยายามปรับเปลี่ยนวิธีการ การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชน เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญและมีผลส่งต่อคุณภาพของการปฏิรูปการศึกษาให้มีการขับเคลื่อนไปถึงจุดมุ่งหมายได้เร็วขึ้น โดยครูจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้เป็นบทบาทและหน้าที่ของครูผู้สอน ผู้เรียนและสถาบันอุดมศึกษาไปอย่างสิ้นเชิง ดังที่ได้ระบุไว้ว่าครูเป็นผู้มีบทบาทนำทางความคิด เป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ประสานแหล่งความรู้วิชาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลักในการผลิตองค์ความรู้ที่เกิดจากการประสานวิชาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การอุดมศึกษามีบทบาทนำการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในทิศทางที่พึงประสงค์และคุณสมบัติของผู้เรียน (รายบุคคล / กลุ่ม) ควรจะมีลักษณะดังนี้ ผู้เรียนทุกคนต้องรู้ถึงคุณค่าภูมิปัญญาไทย ชุมชนต้องสามารถเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแก้ไขปัญหาของตนได้อย่างเหมาะสม ครอบครัว ชุมชน สถาบันอื่น ๆ และสื่อมวลชน ต้องมีบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้เรียนในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ต้องประยุกต์วิชาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ อย่างเหมาะสม

จากบทบาทและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่เปลี่ยนแปลงไป จึงพอสรุปได้ว่าบทบาทของครู สถาบันการศึกษารวมทั้งชุมชน มีบทบาทในการศึกษา ดังนี้

1. บทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อเด็ก กล่าวคือเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “สอนหนังสือ” มาเป็น “ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้” ให้แก่นักเรียน และบทบาทของโรงเรียนในการจัดการศึกษาเพื่อเด็ก ตามแนวคิดนี้จะมีการพัฒนา “หลักสูตรท้องถิ่น” ขึ้นมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะเป็นช่องทางที่ทำให้ครูและโรงเรียนสามารถนำเอาความรู้ต่าง ๆ ในท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการสู่ระบบการเรียนการสอนได้ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้

ในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว นำเอาไปใช้ในชีวิตจริงได้ทันที มีความหลากหลายและสอดคล้องกับสภาพของชุมชน ซึ่งการจัดการศึกษาตามแนวดังกล่าวนี้นี้จัดเป็นกระบวนการเดียวกัน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรจะมีเนื้อหาและกิจกรรมอะไร อย่างไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับ การสำรวจความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจะจัดได้ทั้งห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ ก็จะเป็นทั้งตัวครูและบุคคลในชุมชน ในส่วนของการประเมินผลก็จะเลือกวิธีการประเมินผลแบบบองค์รวม คือ การพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของเด็กใน ทุก ๆ ด้าน ไม่เฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งพอจะสรุปเป็นแผนภูมิของกระบวนการเรียนรู้ได้ดังนี้

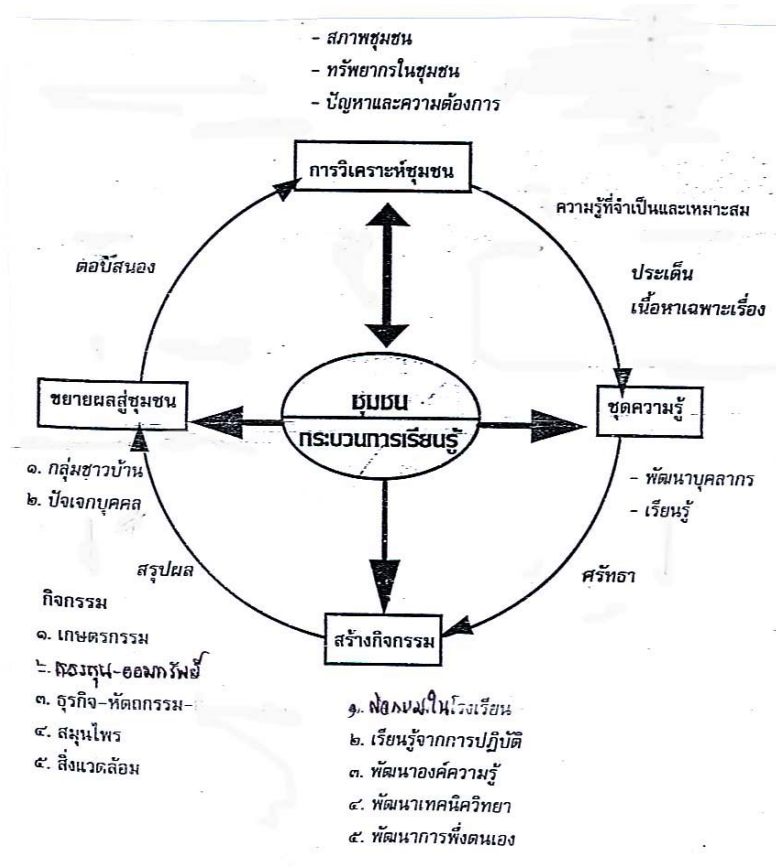
แผนภูมิที่ 2.2 กระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่อเด็ก

2. บทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ในบทบาทนี้เกิดจากการที่ครูในโรงเรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับชุมชน และร่วมกันมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ ทำให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกร่วมกันที่จะหาแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งบทบาทของการจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้ จะเริ่มต้นด้วยใจรักและมองเห็นคุณค่าของความเป็นคนและความรักในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นวิถีไทยในชนบทเดิมที่เคยมีมา ดังนั้นเป้าหมายในการดำเนินการก็คือ การเชื่อมโยงและการถ่ายทอดความรู้ระหว่างนักเรียนกับชาวบ้านหรือ

โรงเรียนกับชุมชน ซึ่งวิธีการดำเนินการของครู ในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเพื่อชุมชนนั้น ทำได้ 2 รูปแบบ คือ

“จากโรงเรียนสู่ชุมชน” รูปแบบนี้ครูจะเริ่มที่จะใช้โรงเรียนเป็นแหล่งทดลองความคิด โดยให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม เมื่อประสบความสำเร็จแล้ว จึงค่อยขยายผลออกไปเชื่อมโยงกับชุมชน

อีกรูปแบบหนึ่งคือ “จากชุมชนสู่โรงเรียน” ครูจะร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันกับชาวบ้านในชุมชนต่อเมื่อกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว จึงค่อยขยายผลต่อไปสู่การเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียน ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ 2.3 กระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่อเด็ก เพื่อชุมชน

(อ้างอิง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 60 - 68)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัย เรื่องการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการวิจัย เพื่อตอบโจทย์วิจัย คำถามวิจัยและวัตถุประสงค์การวิเคราะห์ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย
2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
3. กลุ่มผู้ร่วมกระบวนการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การประมวลผลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. กิจกรรมการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธี แบบผสมผสานงานวิธีการวิจัยประยุกต์กับการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

มีขั้นตอนและองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

2.1 ช่วงเตรียมการก่อนการวิจัย

2.1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการจัดการศึกษา แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัย แนวคิดการบูรณาการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่น และการจัดการศึกษาโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

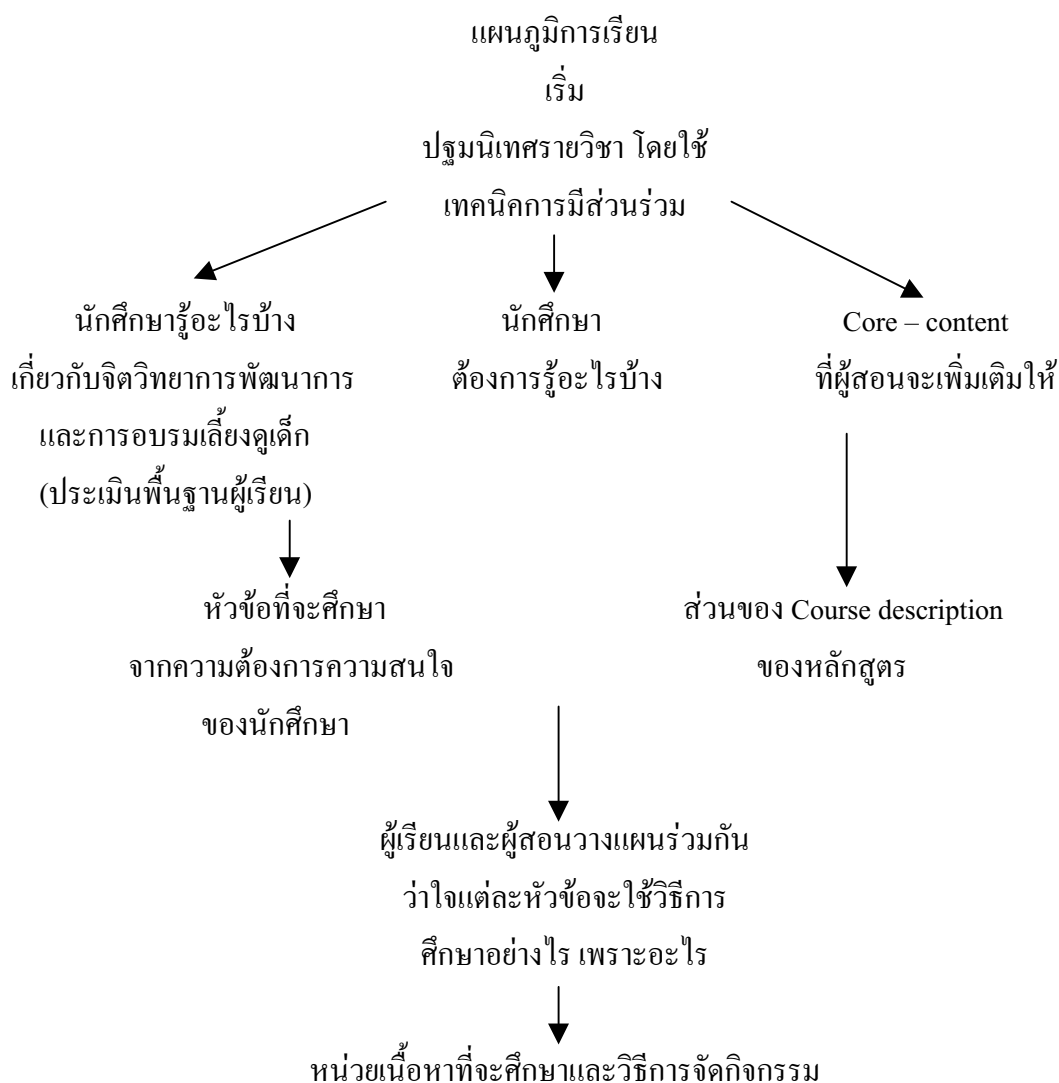
2.1.2 การศึกษาพื้นที่วิจัย ตามบริบทและปัจจัยของชุมชนที่เกี่ยวข้อง การกระจายอำนาจ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยและนักวิจัยร่วม ในพื้นที่ตำบลบ้านแหวน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

2.1.3 สร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่

1) ด้านบูรณาการการศึกษากับการวิจัย วัสดุหลักสูตรสำหรับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ แนวการสอน แผนการเรียน เอกสารประกอบการเรียน สื่อการเรียน แบบฝึกหัด แบบประเมิน แบบทดสอบต่าง ๆ

2.2 ช่วงการดำเนินการวิจัย ช่วงที่ 1 เป็นการวิจัยตามกระบวนการบูรณาการการจัดการศึกษาในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ตลอด 1 ภาคเรียน พร้อมกับเป็นช่วงของการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

กิจกรรมที่ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ ดัง Model ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมบูรณาการกระบวนการจัดการศึกษากับงานวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

2.3 ระยะที่ 3 ช่วงการดำเนินการวิจัย

หลังการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งในช่วงนี้จะเป็นการนำเอาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ในช่วงการบูรณาการการเรียนการศึกษามาเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับศูนย์เด็กเล็ก และการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชนเต็มรูปแบบ

3. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีผู้ร่วมวิจัย ดังนี้

- 3.1 นักศึกษาโปรแกรมการศึกษาศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จำนวน 67 คน ที่เลือกโดยเจาะจง
- 3.2 คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง ตำบลบ้านแหวน
- 3.3 ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน จำนวน 2 คน
- 3.4 ตัวแทนผู้ปกครองเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง จำนวน 6 คน
- 3.5 บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาของตำบลบ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่ จำนวน 20 คน
- 3.6 ตัวแทนประชาคมหมู่บ้านท้าวบุญเรือง จำนวน 1 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

4.1 ระยะที่ 1 ช่วงเตรียมการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การประชุมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การจัดเวทีแล้วเก็บบันทึกด้วยแถบเสียง วิดีทัศน์ รูปภาพและการบันทึกถ้อยคำและบันทึกชมรมในรูปแบบเอกสาร

4.2 ระยะที่ 2 ช่วงการดำเนินการวิจัย ของการบูรณาการการจัดศึกษากับงานวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามแผนภูมิการเรียนรู้ วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาชุมชน การนำเสนอผลงาน การสะท้อนความคิดเห็น แบบประเมิน แบบทดสอบ การจัดเวทีเสวนา การประชุมแบบไม่เป็นทางการ แล้วบันทึกข้อมูลที่ได้ในรูปแบบการจดบันทึก บันทึกโดยใช้แถบเสียง วิดีทัศน์ รูปภาพ

4.3 ระยะที่ 3 ช่วงการดำเนินการวิจัย เป็นการทดลองใช้หลักสูตรและการบริหารจัดการเต็มรูปแบบ ในช่วงนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการและเครื่องมือ ได้แก่ แบบประเมินการนิเทศ แบบสังเกตการจัดกิจกรรม การสังเกต การสัมภาษณ์ การประชุมและการจัดเวทีเสวนา แล้วบันทึกข้อมูล โดยการจดบันทึก บันทึกโดยใช้แถบเสียง วิดีทัศน์และรูปภาพ

5. การประมวลผลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลจากการดำเนินกิจกรรมตลอดกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้ยึดวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการดังนี้

5.1 ด้านแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ซึ่งศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาพื้นที่เป้าหมาย คณะผู้วิจัยได้นำมาประมวลไว้ตามประเด็นศึกษา เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

5.2 ด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาและการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ได้ร่วมกระบวนการบูรณาการจัดการศึกษากับการวิจัย คณะผู้วิจัยได้นำผลการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่กิจกรรมปฐมนิเทศ จนกระทั่งกิจกรรมสรุปทบทวนและสะท้อนความคิด ซึ่งการประมวลผลดังกล่าวนี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักศึกษาและคณะผู้วิจัย หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้ประมวลไว้มานำวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ของกิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยใช้การพรรณนาความ

5.3 ด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาและการเรียนรู้ของคนในชุมชนและผู้มีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ช่วงการเตรียมก่อนการวิจัยจนถึงช่วงการบริหารจัดการศูนย์เต็มรูปแบบ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลแล้ว ได้นำมาวิเคราะห์ตามประเด็นวิจัยและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้การพรรณนาความ โดยสรุปแนวทางการประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ในภาพรวมเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงใช้การพรรณนาความตามประเด็นศึกษา

6. กิจกรรมการวิจัย

ผลการดำเนินการวิจัยตลอดกระบวนการวิจัยทั้ง 3 ระยะ มีกิจกรรมการวิจัยที่นำไปสู่การตอบคำถามวิจัย ดังต่อไปนี้

ผลการดำเนินการในส่วนนี้ เป็นการนำเสนอผลการดำเนินการตั้งแต่ระยะที่ 1 - ระยะที่ 3 ซึ่งมีผลการดำเนินงานตามลำดับกิจกรรม ดังต่อไปนี้

6.1 ผลการดำเนินงานระยะที่ 1 ช่วงเตรียมการวิจัย

เนื่องจากในช่วงปี 2543 – 2545 ที่ผ่านมานโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเฉพาะแนวคิดด้านการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัย ซึ่งเริ่มได้มีการถ่ายโอนไปยังองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี 2545 จึงทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบได้เริ่มเตรียมความพร้อมและตื่นตัว เพื่อที่จะหาแนวทางในการดำเนินงาน ดังนั้น อบต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่ พร้อมด้วยผู้นำชุมชน โดยเฉพาะหมู่บ้านท้าวบุญเรือง จึงได้เริ่มเคลื่อนไหวและมองเห็นความสำคัญดังกล่าว ประกอบทั้งผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมงานในชุมชนมาโดยตลอด จึงได้เริ่มดำเนินการเตรียมการวิจัยตั้งแต่มิถุนายน 2545 – พฤศจิกายน 2546 โดยมีกิจกรรมหลักทั้งหมด 3 กิจกรรมดังนี้ คือ

6.1.1 กิจกรรมที่ 1 การศึกษาพื้นที่

1) **วัตถุประสงค์** ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน สร้างความเข้าใจ ในพื้นที่ เป้าหมาย

2) **วิธีการดำเนินกิจกรรม** ผู้วิจัยเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการการศึกษาของ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ต.บ้านแหวน เพื่อรับฟังปัญหา ความต้องการของชุมชน แนวคิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษา รวมทั้งศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการและมีการปรึกษาและวางแผน ร่วมกันในด้านต่าง ๆ เช่น ทรัพยากร ความพร้อมของแต่ละพื้นที่

3) **ระยะเวลาดำเนินการ** มิถุนายน – กรกฎาคม 2545

4) **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ได้แก่ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน คณะกรรมการการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนและคณะผู้วิจัย

5) **สถานที่และเวลา** เป็นการประชุม เพื่อปรึกษาหารือ ณ ห้องประชุม องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน อ.หางดง

6) **ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม** ได้รับทราบว่าคุณสมบัติพัฒนาเด็กใน อบต.บ้านแหวน มีอยู่เดิม 4 ศูนย์ คือ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านไร่ ศูนย์พัฒนาเด็กโรงเรียนวัดจอมทอง ศูนย์พัฒนาเด็กวัดช่างคำและศูนย์พัฒนาเด็กบ้านท้าวบุญเรือง และยังได้รับทราบปัญหา การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กที่มีอยู่เดิม เช่น งบประมาณมีไม่เพียงพอ คุณภาพของผู้ดูแลเด็กยังไม่ดีมีมาตรฐาน สภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็กไม่มีคุณภาพ จำนวนเด็กที่มารับบริการในศูนย์ฯ ลดลงเนื่องจากผู้ปกครองไม่เชื่อถือ ความขัดแย้งของผู้บริหารในศูนย์และความยุ่งยากในการ ตรวจสอบการใช้งบประมาณ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับทราบความต้องการของชุมชนในภาพรวม ว่าต้องการจะดำเนินการพัฒนาศูนย์เด็กให้เป็นศูนย์ที่มีคุณภาพ ขอให้อบต.จัดสรรงบประมาณ สนับสนุนและให้พยายามหาแนวทางพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของ ชุมชน เช่น มีวิถีชีวิตในวัฒนธรรมอันดีงามของคนล้านนา เป็นต้น

ซึ่งการประชุมครั้งสุดท้าย ณ วันที่ 19 มิถุนายน 2545 ที่ประชุมได้มีมติ ดังนี้

1. ให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก 2 แห่งคือ ศูนย์พัฒนาเด็ก บ้านไร่และศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง

2. ควรตั้งศูนย์ในลักษณะศูนย์ของชุมชน บริหารจัดการโดยชุมชน

3. การจัดทำศูนย์พัฒนาเด็ก ให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน จัดงบประมาณ สนับสนุน โดยให้แต่ละศูนย์ฯ จัดการบริหารเอง

4. ประชาคมตำบล มีมติเห็นพ้องให้อบต.บ้านแหวน ดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้เลย โดยจัดสรรงบประมาณในแผนการจัดการศึกษาของอบต. ประจำปี 2546 เป็นเงินทั้งสิ้น 820,000 บาท

นอกจากนี้ในที่ประชุมได้มอบให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 2 ศูนย์ดังกล่าวข้างต้นไปดำเนินการเตรียมจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์

จากการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและการประชุมร่วมกับชุมชนและคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง ทำให้คณะผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความต้องการและความพร้อมของชุมชนในแต่ละด้าน ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 4 แห่ง (ศูนย์พัฒนาเด็กที่มีอยู่เดิม 2 แห่ง คือ ศูนย์ช้างคำและศูนย์จอมทอง และที่จะพัฒนาขึ้นใหม่ คือศูนย์บ้านท้าวบุญเรือง, ศูนย์บ้านไร่)

จึงร่วมกันตัดสินใจเลือก ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง หมู่บ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน อ.หางดง เป็นพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้

6.1.2 กิจกรรมที่ 2 การจัดเวทีชาวบ้าน

1) **วัตถุประสงค์** เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษาและแลกเปลี่ยนแนวคิดร่วมกับชาวบ้านในชุมชน เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กของชุมชน

2) **วิธีการดำเนินกิจกรรม** หลังจากคณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการวิจัยไว้ที่ ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรืองแล้ว จึงได้ร่วมกันจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษามายังชุมชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนที่มาร่วมกิจกรรมดังกล่าว ได้สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับแนวคิด แนวทาง ในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กของชุมชนร่วมกันวิเคราะห์หาจุดอ่อน, จุดแข็งของชุมชน โดยจัดทำ SWOT

3) **ระยะเวลาดำเนินการ** สิงหาคม – กันยายน 2545

4) **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม** ได้แก่ ประธานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ต.บ้านแหวน คณะกรรมการการศึกษา คณะกรรมการประจำหมู่บ้าน เจ้าอาวาส ชาวบ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องและคณะผู้วิจัย

5) **สถานที่เวลา** ทุกครั้งจะใช้เวลาประมาณ 19.00 – 21.00 น. สถานที่จะเป็นห้องประชุมของโรงเรียนประจำหมู่บ้าน หรือศาลาวัดในหมู่บ้าน

6) **ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม** : จากการดำเนินกิจกรรมจัดเวทีชาวบ้าน ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน รวมทั้งคณะผู้วิจัยได้รับทราบแนวคิดและข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการดำเนินการวิจัยในช่วงต่อมา กล่าวคือ

(1) ชุมชนมีความเข้าใจในระดับหนึ่งเกี่ยวกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษาไปยังท้องถิ่น

(2) ชุมชนมีความมุ่งมั่นและมีความพร้อมในการร่วมพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กของชุมชน โดยชุมชนต้องการเป็นผู้บริหารจัดการเอง

(3) จากการทำ SWOT ชุมชนสามารถทราบถึงศักยภาพของชุมชนเองดังนี้

จุดแข็ง

1. มีทรัพยากรบุคคลในชุมชนที่มีความเข้าใจด้านการศึกษา
2. มีทรัพยากรด้านอื่น ๆ ในชุมชนที่จะสนับสนุน
3. บุคคลในชุมชนมีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ
4. ชุมชนมีความสามารถในการระดมทุนจากองค์กรในชุมชน
5. สถานที่ที่จะพัฒนาเป็นศูนย์อยู่ในทำเลที่ดี
6. มีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการ

จุดอ่อน

1. จำนวนเด็กในศูนย์เดิมลดลง
2. สภาพแวดล้อมของศูนย์เดิมไม่มี
3. ความเชื่อมั่น ความศรัทธาของผู้ปกครองต่อศูนย์พัฒนาเด็ก

ลดลง

4. ค่านิยมของคนในชุมชนนิยมส่งลูกไปเรียนในเมือง

โอกาส

1. นโยบายรัฐบาลเปิดโอกาส กระแสการปฏิรูปการศึกษา
2. อบต.สนับสนุนงบประมาณบางส่วน
3. ผู้บริหารโรงเรียนบ้านท้าวบุญเรืองสนับสนุนอาคาร

ห้องประชุมเก่าโรงเรียน เพื่อให้ใช้เป็นสถานที่พัฒนาเป็นศูนย์เด็ก

จากข้อมูลดังกล่าวที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 2 คณะผู้วิจัยได้รวบรวมนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อดำเนินการกิจกรรมที่ 3 และกิจกรรมที่ 4 ต่อไป

6.1.3 กิจกรรมการวางแผนเป้าหมายของการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและการแต่งตั้ง

คณะกรรมการศูนย์

1) **วัตถุประสงค์** เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกันและหารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของชุมชน

2) **วิธีการดำเนินกิจกรรม** คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับชาวบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านที่เกี่ยวข้อง จัดประชุมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้ดำเนินการหลายครั้ง โดยสรุปแล้ว มีประเด็นหลักสำคัญ ดังนี้

- (1) เลือกคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- (2) สร้างข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงาน
- (3) หาแนวทางในการระดมทุนในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก

- (4) ร่างระเบียบของศูนย์พัฒนาเด็ก
- (5) ประชาสัมพันธ์ศูนย์
- (6) เปิดรับสมัครครูประจำศูนย์
- (7) กำหนดแนวทางรูปแบบในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กของชุมชน

3) ระยะเวลาดำเนินการ กันยายน – ตุลาคม 2545

4) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ คณะกรรมการตำบล ผู้นำองค์กรในชุมชน เจ้าอาวาส อาจารย์ใหญ่ ชาวบ้านและคณะผู้วิจัย

5) สถานที่และเวลา การประชุมทุกครั้งจะใช้เวลาช่วงกลางคืนประมาณ 19.00 – 21.00 น. สถานที่จะใช้ห้องประชุมของโรงเรียนบ้านท้าวบุญเรืองและ บ้านของคณะกรรมการตำบลตามความเหมาะสม

6) ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรม จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ได้มีผลลัพธ์ที่สำคัญดังนี้

(1) ได้คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 20 คน โดยแบ่ง 6 ฝ่าย ได้ข้อตกลงที่ชัดเจนในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง ว่าจะเป็นศูนย์พัฒนาเด็กของชุมชนและบริหารจัดการโดยชุมชนทุกคนในชุมชน ต้องมีส่วนร่วม

(2) ได้แนวทางในการระดมทุนเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้จ่ายในการดำเนินการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ โดยยืมสำรองจากองค์กรในชุมชน จัดการทอดผ้าป่า รับบริจาคทั่วไปตามกำลังศรัทธา

(4) ได้ระเบียบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

(5) ประกาศรับสมัครครูพี่เลี้ยงเด็กและดำเนินการสอนเสร็จสิ้น คัดเลือกได้ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 คน วุฒิปริญญาตรี วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย อัตราเงินเดือน 4,100 บาท / คน / เดือน

(6) ได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยจัดทำแผ่นพับและป้ายผ้า

(7) ได้ข้อสรุปรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่จะพัฒนาดังนี้

(7.1) ด้านการบริหาร บริหารโดยชุมชนในรูปคณะกรรมการของศูนย์ ที่เลือก โดยบุคคลในชุมชน และงบประมาณส่วนหนึ่งได้จากการสนับสนุนของอบต.และอีกส่วนหนึ่งได้จากผู้ปกครองเด็กและผู้บริจาค

(7.2) ด้านวิชาการ หลักสูตรที่จะใช้ในการจัดกิจกรรม จะเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนและลำนานาเป็นสำคัญ

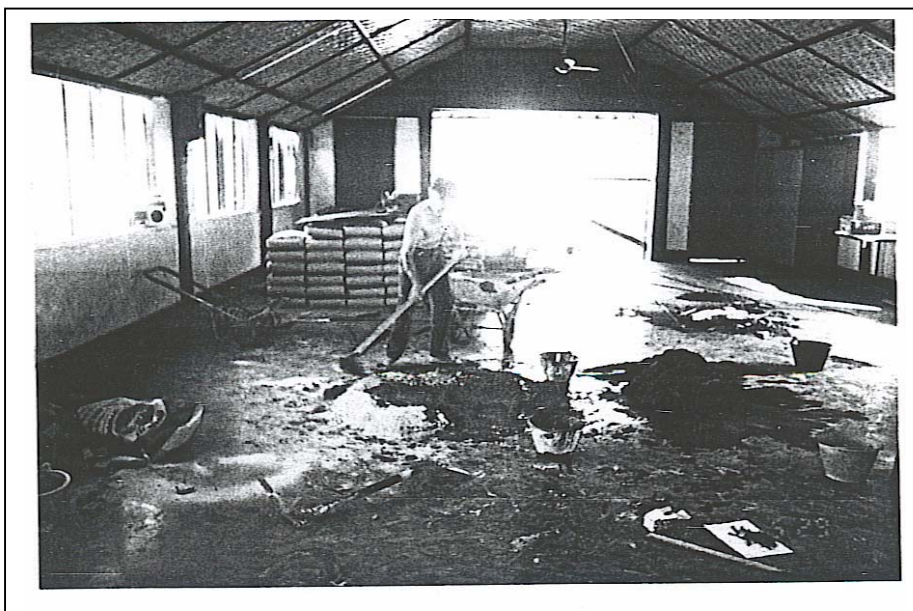
เมื่อดำเนินการกิจกรรมดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว ก็ได้ทำพิธีเปิดศูนย์ในวันที่ 2 พฤศจิกายน 2546 และเปิดดำเนินการในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2546 โดยมีเด็กในศูนย์รวมทั้งสิ้น 38 คน ครูประจำศูนย์ 2 คน

ภาพประกอบกิจกรรม

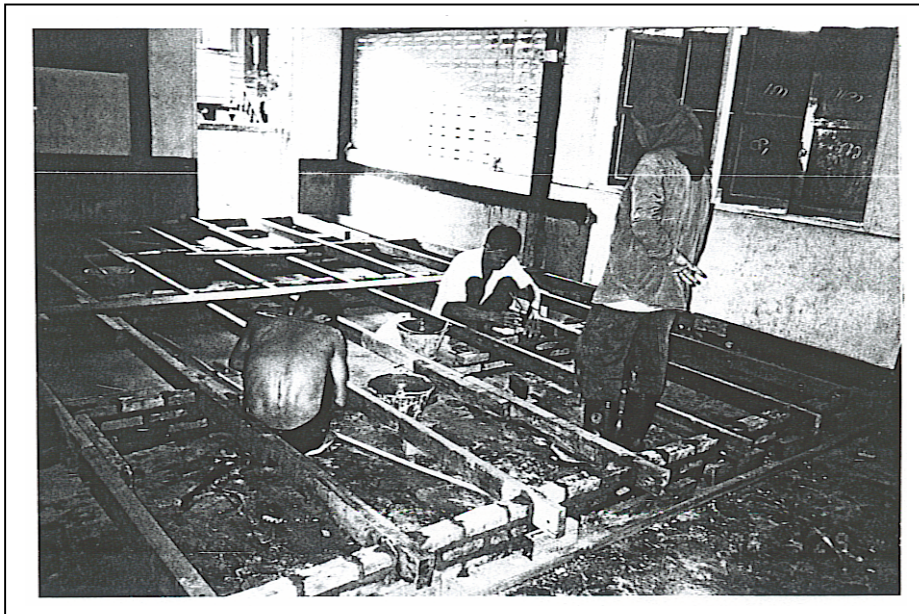
การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท้าวบุญเรืองในระยะเริ่มต้น

รูปภาพที่ 3.2 ชาวบ้านร่วมกันรื้อถอนอาคารหอประชุมเดิมของโรงเรียนท้าวบุญเรือง

รูปภาพที่ 3.3 ชาวบ้านร่วมกันรื้อถอนอาคารหอประชุมเดิมของโรงเรียนท้าวบุญเรือง

รูปภาพที่ 3.4 คณะกรรมการร่วมกันปรับปรุงยกพื้น เพื่อเป็นที่นอนสำหรับเด็ก

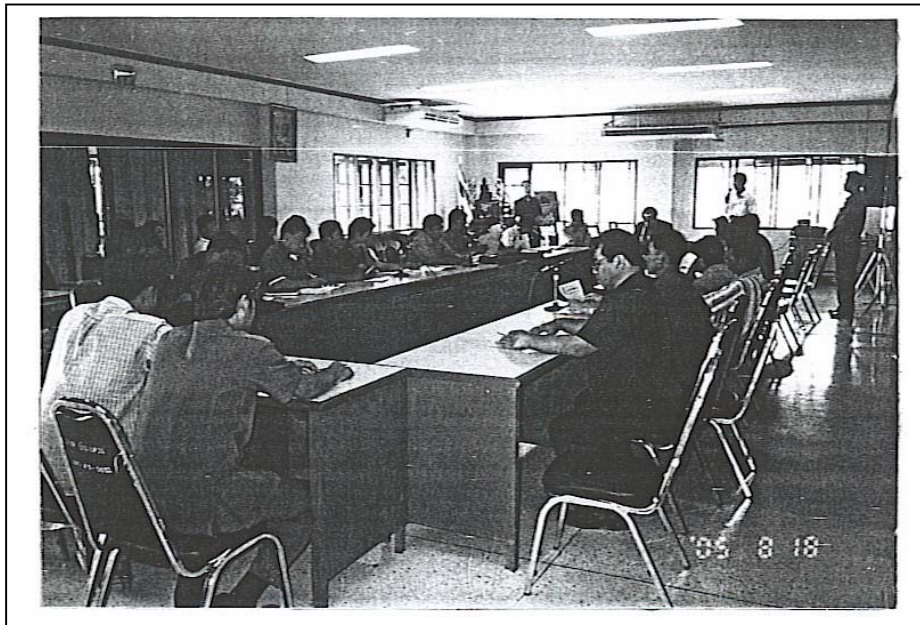
รูปภาพที่ 3.5 คณะกรรมการร่วมกันเขียนป้ายประชาสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กทำบุญเรื่อง

รูปภาพที่ 3.6 พระสงฆ์เจิมป้ายเปิดศูนย์พัฒนาเด็กทำบุญเรื่อง วันที่ 4 พฤศจิกายน 2547

รูปภาพที่ 3.7 กลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านร่วมทำบุญวันเปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำหมู่บ้าน

รูปภาพที่ 3.8 คณะกรรมการศูนย์ฯ ประชุมร่วมกับอบต.บ้านแหวน
เพื่อวางแผนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็ก

รูปภาพที่ 3.9 ประธานคณะกรรมการศูนย์ฯ ประชุมผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจ

6.2 ระยะที่ 2 ช่วงการบูรณาการการจัดการศึกษากับกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ในระยะการวิจัยนี้ เป็นช่วงที่คณะผู้วิจัยได้นำกระบวนการวิจัยเข้าสู่การบูรณาการการเรียนการสอน ในภาคเรียนที่ 2 / 2545 ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาโอกาส ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จำนวน 2 หมู่เรียน (กฐ.43ค.4 PS1 และ กฐ.43ค.4 PS2) จำนวน 67 คน ในส่วนของการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาในกลุ่มดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมโดยยึดแนวการสอนตามที่หลักสูตรกำหนด แต่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับอาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย) ทุกขั้นตอน ทั้งที่เป็นกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียนตั้งแต่เริ่มการเรียนการสอน ซึ่งกิจกรรมสำคัญในกระบวนการวิจัยตลอดภาคเรียน รวม 18 กิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.2.1 กิจกรรมการปฐมนิเทศและการวางแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (วิเคราะห์ตนเอง)

1) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้นักศึกษาได้ทบทวนประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก
- (2) เพื่อให้นักศึกษาได้นำเสนอสิ่งที่ตนเองอยากเรียนรู้
- (3) เพื่อให้นักศึกษาได้ร่วมวางแผนการจัดการเรียนการสอน

2) วิธีการดำเนินกิจกรรม

ผู้สอนได้เริ่มกิจกรรมโดยเน้นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยผ่านกิจกรรมย่อย 3 กิจกรรม ดังนี้

- 1) ผู้สอนได้ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5 – 6 คน ร่วมกันระดมความคิดในประเด็นที่นักศึกษา คิดว่าในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จะได้เรียนเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งจากให้ร่วมกันระดมความคิดแล้ว ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าชั้นเรียน พอสรุปได้ดังนี้

- (1) จิตวิทยาพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย
- (2) การอบรมเลี้ยงดูเด็กแต่ละวัย
- (3) การจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กในแต่ละวัย
- (4) การแก้ปัญหาพฤติกรรมของเด็ก
- (5) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก

- 2) นักศึกษาร่วมกันอภิปรายในประเด็น (ข้อมูลที่ได้ในกิจกรรมข้อที่ 1) ถ้าหากนักศึกษาไม่ได้ศึกษาสิ่งที่จะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

- (1) ต่อตนเอง ในฐานะของนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย
- (2) ต่อเด็ก

(3) ต่อชุมชนและสังคม

ซึ่งหัวข้อที่จะให้นักศึกษา มีเปิดอภิปรายในกลุ่มย่อย ได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกมา 1 ประเด็น จากประเด็นที่ได้จากกิจกรรมที่ 1 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หัวข้อ “พัฒนาการเด็กแต่ละวัย” หากไม่ได้ศึกษาจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

ผลต่อนักศึกษา (ตนเอง)

- (1) ทำให้ไม่เข้าใจพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย
- (2) ทำให้จัดกิจกรรมในการพัฒนาเด็กไม่สอดคล้องตามวัย
- (3) เขียนแผนการสอนได้ไม่มีประสิทธิภาพ
- (4) ไม่เข้าใจพฤติกรรมเด็ก
- (5) ประเมินพัฒนาการเด็กไม่ถูกต้อง
- (6) ฯลฯ

ผลต่อเด็ก

- (1) เด็กจะได้รับการพัฒนาการไม่เหมาะสมตามวัย
- (2) เด็กจะได้รับการปฏิบัติจากครูไม่เหมาะสม เพราะไม่เข้าใจในการพัฒนาการของเด็ก
- (3) พ่อ แม่ ครูไม่เข้าใจเด็ก
- (4) เด็กจะถูกบังคับให้ปฏิบัติกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัย
- (5) ฯลฯ

ชุมชนและสังคม

- (1) เด็กในชุมชน / สังคมได้รับการพัฒนาไม่เต็มศักยภาพ
- (2) ประเทศชาติจะได้เด็กที่ไม่มีคุณภาพเต็มที่

2.3 หลังจากนั้น ผู้สอนนำเสนอขอบข่ายรายวิชา (Course description) ตามที่หลักสูตรกำหนดให้นักศึกษาพิจารณาควบคู่ไปกับหัวข้อที่นักศึกษาคิดว่าจะได้เรียนในกิจกรรมที่ 1 แล้วร่วมกันวิเคราะห์ตนเองในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) หัวข้อเนื้อหาใดบ้างที่นักศึกษายังมีความเข้าใจไม่ชัดเจน
- 2) หัวข้อเนื้อหาใดที่ควรจะต้องให้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม
- 3) หัวข้อเนื้อหาใดที่นักศึกษาต้องการเรียนรู้เป็นพิเศษ

ซึ่งจากการทำกิจกรรมในช่วงดังกล่าว พบว่า นักศึกษามีความกระตือรือร้นมาก ได้ถามผู้สอนว่า “หากบอกแล้วไม่มีในหลักสูตร จะได้เรียนหรือไม่” ผู้สอนตอบว่า “ถ้าหากเป็นส่วนที่เชื่อมโยงก็จะจัดให้เรียน” ซึ่งหลังจากทำกิจกรรมในช่วงดังกล่าว ผู้สอนได้นำเสนอแนะจากนักศึกษาทั้ง 2 ห้อง มาสรุปได้ดังนี้

หัวข้อที่ยังคลุมเครือไม่ชัดเจน ได้แก่

- (1) แนวคิดและทฤษฎีของนักจิตวิทยาพัฒนาการเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก (หน่วยที่ 2)
- (2) ลักษณะพัฒนาการทางจริยธรรมและบุคลิกภาพ (หน่วยที่ 3)
- (3) กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่ควรจัด เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัย (หน่วยที่ 7)
- (4) การแนะนำผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (หน่วยที่ 8)

หัวข้อที่ควรจัดให้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม

- (1) การนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับเด็กปฐมวัย
- (2) การจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย
- (3) วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
- (4) กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่ควรจัด เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัย
- (5) การปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้กับเด็กปฐมวัย
- (6) ทฤษฎีที่เหมาะสมและควรนำมาใช้กับเด็กปฐมวัยมากที่สุด
- (7) ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เรียนรู้จากสภาพจริง (การศึกษาภาคปฏิบัติ)

หัวข้อที่นักศึกษาต้องการเรียนรู้เป็นพิเศษ

- (1) แนวคิดและทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย
- (2) ความต้องการ ความสนใจและการเล่นของเด็กปฐมวัย
- (3) การแนะนำผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
- (4) สิทธิเด็กในสภาพสังคมปัจจุบัน

จากข้อสังเกตพบว่า หัวข้อต่าง ๆ ที่นักศึกษาร่วมกันเสนอนั้น ส่วนหนึ่งไม่ได้ระบุไว้ในขอบข่ายเนื้อหาของรายวิชา แต่พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยที่มีผลต่องานด้านการพัฒนาเด็กเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้สอนและนักศึกษาได้ร่วมกันอภิปรายในประเด็นที่ว่า ถ้าได้เรียน / ศึกษา ในประเด็นเหล่านี้แล้ว จะได้อะไร ใครเป็นผู้ได้ เด็กได้อะไร และท้ายสุดชุมชนและสังคมจะได้อะไร สุดท้ายก็ได้ข้อยุติว่า สมควรจะได้สอดแทรกหัวข้อเหล่านี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของรายวิชานี้ แต่จะจัดอย่างไร มากน้อยแค่ไหน ก็จะมาร่วมกันพิจารณาวางแผนในครั้งต่อไป ผู้สอนได้มอบให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มช่วยกันไปวางแผนล่วงหน้าว่าเนื้อหา

สาระในแต่ละหัวข้อที่จะเรียนกันในรายวิชานี้ จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง ให้มานำเสนอในสัปดาห์ต่อไป โดยผู้สอนได้แจ้งให้นักศึกษาทราบว่า จากการที่นักศึกษามีความประสงค์จะเรียนรู้จากสภาพจริงนั้น ในรายวิชานี้ มีความเป็นไปได้สูง เพราะจะมีงบจาก สกว. มาช่วยสนับสนุนในการลงศึกษาชุมชนในระดับหนึ่ง ให้นักศึกษาไปเตรียมวางแผนมาว่า เนื้อหาสาระใด น่าจะศึกษาจากสภาพจริงได้บ้าง

3) ระยะเวลาดำเนินการ

7 พฤศจิกายน 2545 กฐ.43.ค4.PS1

8 พฤศจิกายน 2545 กฐ.43.ค4.PS2

4) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ภาควิชาโอกาส
จำนวน 67 คน อาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

5) สถานที่และเวลา

ชั้นเรียนปกติ

6) ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรม

จากการดำเนินกิจกรรมนี้ ได้มีผลลัพธ์ที่สำคัญดังนี้

(1) นักศึกษาได้ทบทวนประสบการณ์เดิมของตนเอง

(2) นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดและสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้

ในรายวิชา

(3) นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันวิเคราะห์ข้อบ่งชี้เนื้อหา การจัดการเรียนร่วมกัน

(4) ผู้สอนได้ข้อมูลของเนื้อหา หัวข้อที่นักศึกษามีประสบการณ์เดิม ความสนใจ ความต้องการที่จะเรียนรู้ในรายวิชา

6.2.2 วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1) วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาและผู้สอน วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน

2) วิธีการดำเนินกิจกรรม

สำหรับกิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากกิจกรรมที่ 1 โดยนำข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมที่ 1 มาทำการวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมดังนี้

(1) นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนได้ร่วมกันจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน โดยนำสาระเนื้อหาในส่วนที่นักศึกษาเสนอมาและข้อบ่งชี้สาระที่กำหนดไว้ใน หลัก

สูตรกลาง มีส่วนร่วมพิจารณาโดยบูรณาการเนื้อหาที่สอดคล้องไว้ด้วย ซึ่งสรุปขอบข่ายเนื้อหาที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็นหน่วยดังนี้

(2) หลังจากได้หน่วยการเรียนรู้ในรายวิชาแล้ว ผู้สอนและผู้เรียนได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบของกิจกรรมที่จะเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละหัวข้อสาระของแต่ละหน่วย และเนื่องจากนักศึกษาได้รับทราบล่วงหน้าว่าจะได้มีโอกาสศึกษาในสภาพจริงด้วย จึงร่วมกันพิจารณารูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะระบุในแผนการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน ในประเด็นของสาระการเรียนรู้ รูปแบบกิจกรรม เวลา สถานที่และงบประมาณ จึงได้ข้อสรุปของแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ดังนี้

ส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงของการเรียนในชั้นเรียนตามปกติในเวลาปกติ และช่วงของการเรียนนอกชั้นเรียน

3) ระยะเวลาดำเนินการ

14 พฤศจิกายน 2545 กฐ.43.ค4.PS1

15 พฤศจิกายน 2545 กฐ.43.ค4.PS2

4) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ภาควิชาโอกาส
จำนวน 67 คน อาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

5) สถานที่และเวลา

ชั้นเรียนปกติ

6) ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรม

- (1) นักศึกษาและผู้สอนได้ร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนการสอน
- (2) นักศึกษาเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเองในการมีส่วนร่วม
- (3) ได้แผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

6.2.3 กิจกรรมการประเมินผู้เรียน / เรียนรู้อดีต – ปัจจุบันของการพัฒนาเด็ก

1) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อประเมินผลนักศึกษาก่อนเรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานการพัฒนาเด็ก
- (2) เพื่อทราบแนวคิดและสภาพปัจจุบันของการพัฒนาเด็ก

2) ระยะเวลาดำเนินการ

21 พฤศจิกายน 2545 กฐ.43.ค4.PS1

22 พฤศจิกายน 2545 กฐ.43.ค4.PS2

3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ภาควิชาโอกาส
จำนวน 67 คน อาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

4) สถานที่และเวลา

ชั้นเรียนปกติ

5) วิธีการดำเนินกิจกรรม

(1) ประเมินผลนักศึกษาก่อนเรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานการพัฒนาเด็ก
โดยใช้ข้อสอบแบบปรนัย จำนวน 50 ข้อ เนื่องจากนักศึกษามัธยมศึกษาได้ผ่านการเรียน
การสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กมาบ้างแล้ว ในช่วงของการศึกษาในชั้นปีที่ 1 และ 2

(2) นักศึกษาแบ่งกลุ่มอภิปรายในประเด็นที่กำหนดให้ ดังนี้

(2.1) ความสำคัญของการพัฒนาเด็ก

(2.2) สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก

(2.2.1) นโยบายของรัฐ

(2.2.2) สภาพปัจจุบัน / ปัญหาที่พบ

(2.2.3) บทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ

(3) ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมาสรุปผลการอภิปราย

(4) นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันสรุปและเสนอแนวคิดด้านการพัฒนาเด็ก

6) ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

(1) นักศึกษาได้ทราบผลการประเมินตนเองก่อนเรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐาน
การพัฒนาเด็ก

(2) นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็ก

(3) นักศึกษาได้นำเสนอแนวคิดและร่วมกันสะท้อนสภาพปัจจุบัน /
ปัญหาของการพัฒนาเด็กในประเทศ

6.2.4 กิจกรรมการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาการเด็ก

1) วัตถุประสงค์

(1) เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดหลักการทฤษฎีที่
เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก

(2) เพื่อให้ นักศึกษาได้ศึกษาความสนใจ ความต้องการ พัฒนาการเด็ก
แต่ละวัย ในสถานการณ์จริง

(3) เพื่อให้ นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติการสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคล
แต่ละช่วงวัยในสถานการณ์จริง

2) ระยะเวลาดำเนินการ

28 พฤศจิกายน 2545 กฐ.43.ค4.PS1

29 พฤศจิกายน 2545 กฐ.43.ค4.PS2

3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ภาควิชาโอกาส
จำนวน 67 คน อาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

4) สถานที่และเวลา

ชั้นเรียนปกติ

5) วิธีการดำเนินกิจกรรม

(1) นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันทบทวนแนวคิด หลักการและทฤษฎีที่
เกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก

(2) นักศึกษา ศึกษาวิดีโอทัศน์เรื่อง “การพัฒนาการเด็ก”

(3) หลังจากการศึกษาวิดีทัศน์แล้ว ผู้สอนและนักศึกษาร่วมกันอภิปราย
สรุปประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก เช่น

(3.1) ความหมาย ความสำคัญของการพัฒนาการ

(3.2) ปัจจัยของการพัฒนาการ

(3.3) ธรรมชาติของการพัฒนาการ

(3.4) พัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย

(4) ผู้สอนมอบหมายงานให้นักศึกษาปฏิบัติกิจกรรมเป็นรายบุคคล
โดยการสังเกตพฤติกรรมเด็กรายบุคคล ณ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียด
ดังนี้

(4.1) ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคล
ณ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 1 – 25 ธันวาคม 2545 ตามประเด็นดังต่อไปนี้

(4.1.1) เลือกเด็กอายุ 1 – 6 ปี จำนวน 1 คน

(4.1.2) ติดต่อประสานครูประจำชั้นขอศึกษาพฤติกรรมเด็ก

(4.1.3) หัวข้อที่จะสังเกต

(4.1.3.1) พัฒนาการเด็ก 4 ด้าน

(4.1.3.2) ความสนใจ

(4.1.3.3) ความต้องการ

(4.1.3.4) ประวัติส่วนตัว

(4.1.3.5) ข้อมูลที่จำเป็น

(4.1.4) การสังเกตให้ใช้แบบการสังเกตที่เคยศึกษามาในราย
วิชาการประเมินพัฒนาการประกอบ

(4.1.5) รวบรวมข้อมูลนำเสนอเป็นรูปเล่มรายงาน
ในวันที่ 26 ธันวาคม 2545 กฐ.43.ค4.PS1
27 ธันวาคม 2545 กฐ.43.ค4.PS2
(ในชั่วโมงเรียนปกติ)

6) ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

- (1) นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการ
การพัฒนาเด็กได้ชัดเจนและถูกต้องขึ้น
- (2) นักศึกษาได้ลงฝึกปฏิบัติการสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคล
ในสถานการณ์จริง

6.2.5 ความตระหนักสำนึกชุมชน

1) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทราบถึงความสำคัญ ศักยภาพของชุมชนและ
ความต้องการของชุมชน
- (2) เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทราบถึงสภาพปัญหาของการพัฒนาเด็กในชุมชน
- (3) เพื่อให้ให้นักศึกษาเกิดความตระหนักในสำนึกชุมชนเบื้องต้น
- (4) เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
ศึกษา

2) ระยะเวลาดำเนินการ

11 ธันวาคม 2545 เวลา 09.00 – 12.00 น.

3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาศรีวิชัย ชั้นปีที่ 3 ภาควิชาโอกาส
จำนวน 67 คน วิทยากรชุมชน ได้แก่ นายสมบุญ รอดรู้ นายบุญศรี บัวเงิน นายอินพัน พันธุรักษา
และอาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

4) สถานที่และเวลา

ห้อง 8/1 ศักดิ์วิทยบริการ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

5) วิธีการดำเนินกิจกรรม

- (1) เชิญวิทยากรในชุมชนมาให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชน

เนื่องจากผู้สอนมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาจิตสำนึกชุมชนให้นักศึกษาที่จะร่วมโครงการ จึงพยายามที่จะใช้เวลาก่อนการจัดกิจกรรมการศึกษาชุมชนของนักศึกษา จัดสภาพการณ์กระตุ้นให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของชุมชนในระดับหนึ่ง ซึ่งกิจกรรมนี้ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทำความรู้จักชุมชน เห็นความสำคัญและตระหนักถึงความต้องการของชุมชน ซึ่งผู้สอนได้เชิญผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนสภาพของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาเด็กที่เป็นอยู่ในอดีตและปัจจุบัน ให้นักศึกษาได้รับรู้และร่วมกันเรียนรู้ โดยผ่านการอภิปราย ในกิจกรรมนี้ได้ดำเนินการในวันที่ 11 ธันวาคม 2545 ผู้สอนได้เชิญนายสมบูรณ์ รอบรู้ ประธานอบต.บ้านแหวน และเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในโครงการนี้ด้วย มาบรรยายในหัวข้อ **“สภาพปัจจุบันและความต้องการกับการพัฒนาเด็ก”**

นายอินทัน พันธรักษา ประธานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่ และเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในโครงการนี้ด้วย บรรยายในหัวข้อ **“ชุมชนกับการพัฒนา ศูนย์เด็กเล็ก”**

นายบุญศรี บัวเงิน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท้าวบุญเรือง มาบรรยายในหัวข้อ **“ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเด็ก”**

ซึ่งรายละเอียดของการบรรยาย พอสรุปได้ดังนี้

นายสมบูรณ์ รอบรู้ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน

ได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบันของชุมชนและการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้มีการมองเห็นสภาพปัญหาของชาวบ้าน ว่ามีรายได้น้อย จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และได้จัดการแก้ปัญหา โดยการเรียกชาวบ้านทั้งผู้มีรายได้น้อย ปานกลางและพอกิน มาพูดคุยแล้ว จึงเกิดการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กขึ้นมาดูแลเด็ก โดยชุมชนเป็นตัวยุช่วยเพื่อที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง แต่ก็มีบางรายที่ดิ้นรนที่จะนำลูกหลานของตัวเองออกไปเข้าโรงเรียนเอกชน และในปีนี้อีกได้มีการตั้งสภาอบต.ขึ้น เป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น จากที่มีปัญหาขัดแย้งกันมากขึ้น ทางอบต.ก็ได้จัดเวทีประชาคม เรื่องการดูแลจัดการศึกษาของเด็กปฐมวัยขึ้นและก็ได้มีมติเห็นด้วยกันคือ การจัดศูนย์พัฒนาเด็กขึ้น เพื่อเป็นการช่วยผู้ปกครองทั้งในเรื่องทางการเงิน การดูแลเด็ก แต่ก็มีปัญหาตามมาคือ ผู้ปกครองไม่สนใจ นำเด็กของตนไปฝากไว้ที่ศูนย์ โดยไม่สนใจว่าพี่เลี้ยงจะดูแลเด็กยังงัยบ้าง ไม่พูดคุยกับพี่เลี้ยง เรื่องเด็กของตนเอง ทำให้การเลี้ยงเด็กจึงไม่เกิดประสิทธิภาพที่น่าพอใจ เพราะมีปัญหาตามามากมาย ทั้งด้านอาหาร นม เป็นเหตุที่ทำให้เกิดการพัฒนาการของเด็กที่ไปได้ช้าไม่สม่ำเสมอแตกต่างกันมากเกินไป

ได้สรุปเป็นองค์ความรู้

ปัญหาที่เกิดจากสภาพปัจจุบันของชุมชนและการพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ

1. ประชาชนในชุมชนมีรายได้น้อย แต่ค่าใช้จ่ายมาก เนื่องจากเศรษฐกิจของไทยตกต่ำ
2. ประชาชนนำลูกหลานไปเข้าโรงเรียนเอกชน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายมาก
3. ประชาชนในตำบลมีความเชื่อว่าอบต.จัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงานการจัดการศึกษา

มีการแก้ปัญหา

คือ มีการจัดตั้งเวทีประชาคม เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อยและเพื่อจัดโรงเรียนให้เทียบเท่ากับเอกชน

นายอินทัน พันธรักษา ประธานศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง

ทำไมชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม

1. การต่อสู้เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่แพง เกี่ยวกับรายได้น้อย
2. ผู้ปกครองไม่ได้รับความเป็นธรรม มีการเก็บค่าเล่าเรียนแพง
3. พัฒนาการที่ไม่พึงประสงค์ของชุมชน สร้างคนเหมือนนกในกรง ออกไปหากินแล้วกลับมาหาที่เดิมเองไม่ได้
4. ทำงานอิสระไม่เป็น (งานนอกเหนืองาน)
5. ค่านิยมที่ผิด ๆ ในด้านเศรษฐกิจ
6. มีการแข่งขันทางด้านผู้ปกครอง
7. ผู้รับผิดชอบต้องเข้าใจต่อการทำงาน
8. การทำงานบางอย่างต้องทำทันที

แนวทางในการพัฒนาที่ดี

1. ค้นหาความต้องการของชุมชนในทางที่พึงประสงค์ / ชุมชนเองควรค้นหาความต้องการของตนเอง
2. มีความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาแก่เด็ก
3. ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากชุมชนและอบต.
4. มีการพัฒนาทางด้านบุคลากรให้มีคุณภาพ

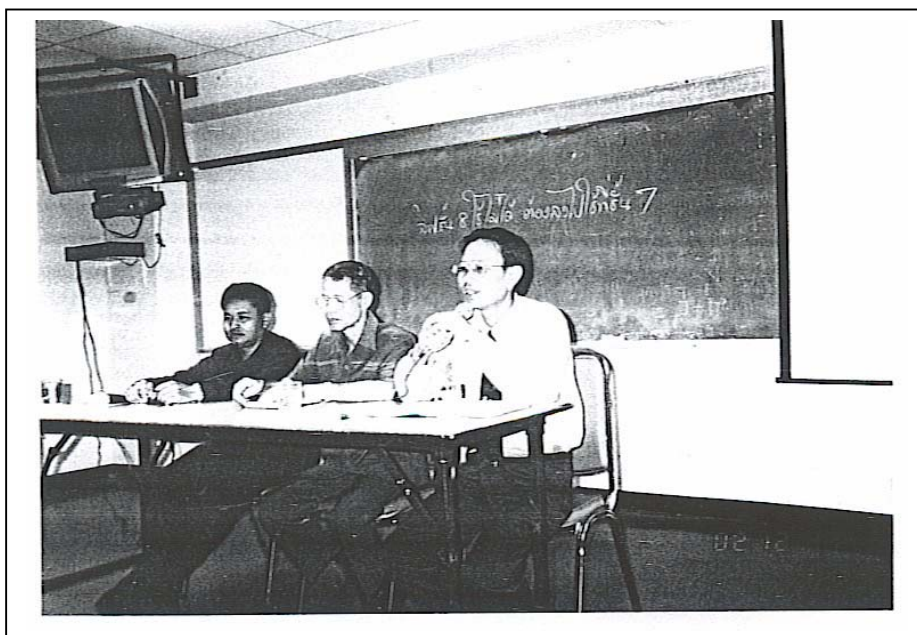
นายบุญศรี บัวเงิน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน

ได้กล่าวถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาร่วมกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

ตั้งแต่โบราณมาแล้วนั้น ภูมิปัญญามีมากมายหลายอย่างที่เอาไว้อุเลเด็ก เช่น อดอ้อย คือ ไม่หัดเดินในสมัยเมื่อก่อน ซึ่งถ้าจะเทียบกับสิ่งของในปัจจุบันก็คือ รถเข็นนั่นเอง และการหัดพูด คำง่าย ๆ ก่อนจะเป็นคำเดียว เช่น อ้า พ่อ แม่ ปะ เป็นคำที่เด็กจะพูดได้ก่อน เรียกได้ว่าชนิดติดปาก เลยก็ได้ ด้านจริยธรรม คือการแนะนำให้เด็กได้รู้จักปู่ ย่า ตา ยาย การยกมือไหว้ ถ้าหากปวดท้อง ก็จะใช้ปูเลยจ้ะที่ท้องของเด็ก และถ้าหากถูกยุงกัดก็จะใช้ขมิ้น

ดังนั้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนกลับมาใช้ในการดูแลเด็กในยุคปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นของที่มีคุณค่าอีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย เองไว้ ก่อนที่จะสูญหายไปหรือโดนต่างชาติเอาไปใช้หมด

หลังจากการบรรยายแล้ว ได้เปิดโอกาสให้ผู้บรรยายและนักศึกษาได้ซักถามในทุกประเด็น เช่น ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการจัดการศึกษา การแก้ปัญหาในชุมชนและสภาพปัญหาในชุมชน เป็นต้น ปรากฏว่าในช่วงเวลาของการซักถามนั้น นักศึกษามีความกระตือรือร้นมาก จากการสอบถามพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่จะบอกว่า ปัญหาที่พูดคุยและซักถามนั้น เป็นปัญหาที่ตนเองไม่เคยคิดมาก่อนว่ามันคือปัญหา และก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาเด็ก และบางคนก็บอกว่าไม่น่าเชื่อว่าชุมชนจะมีความต้องการอย่างนี้ เพราะส่วนมาแล้วเราจะคิดกันเองเป็นส่วนใหญ่ว่า ชุมชนขาดเรื่องนี้ ต้องการเรื่องนี้ แต่พอมาฟังแล้ว ทำให้รู้ว่า สิ่งที่เราคิดบางครั้งก็ไม่ใช่สิ่งที่ชุมชนต้องการ จึงทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า ถ้าหากจะต้องลงไปทำงานในชุมชน ก็ต้องหาเวลาไปศึกษาถึงความต้องการของชุมชนจริง ๆ ให้ได้เสียก่อน ก่อนจะไปทำอะไรให้อีกประการหนึ่ง ทำให้ได้รู้ว่า ชุมชนนั้นมีความรู้อะไร อีกเยอะแยะมากมายที่เรายังไม่รู้ และถ้าหากเราลงไปศึกษาแล้ว เราน่าที่จะทำเอาความรู้เหล่านั้น มาใช้ประกอบได้ไม่มากนักน้อย และสิ่งที่นักศึกษาไม่ชอบและได้รับรู้จากกิจกรรมนี้คือ ได้รับทราบข้อมูลจากตัวแทนของชุมชนว่า มีหลายหน่วยงานได้ลงไปแจกจ่ายความรู้ของชุมชนแบบไม่ให้เกียรติชุมชน ซึ่งชุมชนหลาย ๆ ชุมชนมีความรักและหวงแหนในภูมิปัญญาเหล่านั้น

รูปภาพที่ 3.10 วิทยากรจากชุมชนร่วมบรรยายในชั้นเรียน
“ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในชุมชนทำบุญเรื่อง
ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่”

6) ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

- (1) นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
- (2) นักศึกษาได้ทราบปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในชุมชน
- (3) นักศึกษาได้มองเห็นความสำเร็จของพลังชุมชน
- (4) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา กับบุคคลในชุมชน ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญก่อนที่นักศึกษาจะได้ลงพื้นที่ที่จะศึกษาชุมชนในกิจกรรมต่อไป

6.2.6 กิจกรรมฝึกทักษะการศึกษาชุมชนโดยเทคนิค F.S.C.

1) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบและฝึกทักษะการศึกษาชุมชน โดยใช้เทคนิค Future Search Conference (F.S.C)
- (2) เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้การปฏิบัติตัวในขณะลงศึกษาชุมชน
- (3) เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้เทคนิคการตั้งประเด็นคำถาม บันทึกข้อมูลในการศึกษาชุมชน